

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

_____Юлія СЕРПЕНІНОВА
_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

на тему: Облік розрахунків за завданими збитками підприємству

Здобувачки групи ОП-91а, Нестеренко Анни Валеріївни

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____
Керівник:

Кандидат економічних наук.,
старший викладач

А.В. Нестеренко

_____
Н.В. Овчарова

Суми – 2023 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему
«Облік розрахунків за завданими збитками підприємству»
студентки 4 курсу групи ОП-91а
Нестеренко Анни Валеріївни

Актуальність теми дослідження визначається тим, що процес фінансово-господарської діяльності кожного підприємства передбачає певні взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання (підприємствами, установами, організаціями, державними органами, фізичними особами тощо). У результаті цього відбуваються господарські операції, основними наслідками яких може бути виникнення майнових та немайнових збитків. Питання обліку заборгованості за завданими збитками вимагає організації претензійної роботи, що дозволяє підприємству уникнути безнадійної її форми. Оскільки, виникнення безнадійної заборгованості у підприємства впливає негативно на фінансовий стан.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних та практичних засад обліку за розрахунками за завданими збитками, а також розробити напрями їх удосконалення.

Об'єктом кваліфікаційної роботи бакалавра є організація процесу розрахунку підприємства за завданими збитками на КП «Недригайлівводосервіс».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку розрахунків за претензіями.

Інформаційною основою роботи виступають нормативні і законодавчі документи, що стосуються обліку дебіторської заборгованості, зокрема національні та міжнародні стандарти обліку та фінансової звітності, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, а також дослідження діяльності КП «Недригайлівводосервіс».

Під час виконання кваліфікаційної роботи бакалавра були використані такі методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, конкретизація; методичні прийоми: вибірка, порівняння, узагальнення.

За результатами дослідження сформульовані такі висновки:

- з метою подальшої організації обліку, має значення поділ розрахунків з відшкодування завданих збитків залежно від суб'єкта. Так, можна відокремити збитки, що завдаються іншими суб'єктами господарювання у разі неякісної, несвоєчасної або неповної поставки цінностей на підприємство та збитки, що завдаються працівниками цього підприємства;
- запропоновані шляхи удосконалення аналітичного обліку направлені на підвищення зручності відображати, управляти та контролювати за господарськими операціями, що пов'язані із розрахунками за претензіями для підприємства.
- пропозиції щодо удосконалення синтетичного обліку дозволять більш точно відображати господарські операції, що пов'язані із відшкодуванням завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань.

Результати роботи пройшли апробацію, а саме: участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку і права: досвід та перспективи» (м. Кропивницький, 9 березня 2023 року), довідка про впровадження на підприємстві.

Ключові слова: завдані збитки, відшкодування завданих збитків, договірні зобов'язання, розрахунки за претензіями.

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 58 сторінках, зокрема список використаних джерел із 59 найменувань, розміщений на 7 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 10 рисунків, та 11 додатків, розміщених на 13 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023 рік

Рік захисту роботи – 2023 рік

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о завідувачки кафедри
к.е.н., ст.викладач
_____ Олексіч Ж.А.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА
на здобуття ступеня «бакалавр»
із спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
студентки 4 курсу, групи ОП-91а
Нестеренко Анни Валеріївни

Тема роботи: «Облік розрахунків за завданими збитками підприємству»

Затверджена наказом по університету від № 0568-VI від 25 травня 2023 13:26

Термін подання студентом закінченої роботи: 13.06.2023 р

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає в дослідженні та обґрунтуванні теоретичних і практичних засад обліку розрахунків за завданими збитками підприємству, а також в розробці напрямів подальшого їх удосконалення.

Об'єкт дослідження процес обліку розрахунків за завданими збитками в КП «Недригайлівводосервіс».

Предмет дослідження теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку та аудиту розрахунків за претензіями.

Кваліфікаційна робота бакалавра виконується з посиланням на наукові статті та дослідження діяльності КП «Недригайлівводосервіс»

Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівником та зміст завдань для виконання поставленої мети.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАВДАНИМИ ЗБИТКАМИ.

Термін подання: 28.04.2023 р.

Зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент:

У розділі 1 розкрити сутність, особливості класифікації, визнання, розкриття інформації щодо обліку розрахунків за завданими збитками підприємству, їхнє нормативно-правове забезпечення.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАВДАНИМИ ЗБИТКАМИ НА КП «НЕДРИГАЙЛІВВОДОСЕРВІС»

Термін подання: 19.05.2023 р.

У розділі 2 дослідити напрями вдосконалення та запропонувати шляхи покращення ефективності ведення бухгалтерського та фінансового обліку з розрахунків за завданими збитками підприємству, які допоможуть покращити фінансовий стан підприємства, а також на прикладі розглянути аналітику з досліджуваної теми.

Дата видачі завдання: 14.04.2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи бакалавра _____ Н.В. Овчарова

Завдання до виконання одержала _____ А.В. Нестеренко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАВДАНИМИ ЗБИТКАМИ	9
1.1 Економічна сутність збитків, завданих підприємству	9
1.2 Порядок визначення відповідальності та особливості оцінки завданої шкоди працівниками підприємства.....	15
1.3 Загальні засади врахування збитків завданих контрагентами	17
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАВДАНИМИ ЗБИТКАМИ НА КП «НЕДРИГАЙЛІВВОДОСЕРВІС»	22
2.1 Організаційно-економічна характеристика КП «Недригайлівводосервіс»	22
2.2 Облік розрахунків по відшкодуванню збитків, завданих працівниками	30
2.3 Особливості обліку розрахунків за претензіями на КП «Недригайлівводосервіс»	35
2.4 Удосконалення обліку розрахунків за завданими збитками.....	42
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Під час своєї господарської діяльності будь-яке підприємство має велику кількість економічних взаємовідносин. За результатами таких відносин можуть виникнути майнові та немайнові збитки. У цих випадках важливо правильно визначити їх розмір, порядок відшкодування та організувати облік розрахунків за такою заборгованістю. Найчастіше у підприємства за наявності визнаних збитків від юридичних та фізичних осіб виникає дебіторська заборгованість. Питання обліку дебіторської заборгованості за завданими збитками вимагає організації претензійної роботи, що дозволяє підприємству уникнути безнадійної її форми. Оскільки, виникнення безнадійної заборгованості у підприємства впливає негативно на фінансовий стан.

На жаль, в сучасних умовах факти розкрадань, нестач, знищення, псування матеріальних цінностей не можна назвати рідкістю в господарській діяльності будь-якого підприємства. У той же час висвітленню цих проблем приділено недостатньо уваги, що не дозволяє досягти якісного ведення даного сектору бухгалтерського обліку на практиці.

Огляд нормативно-правової бази, що діє в Україні і економічної літератури говорить про те, що існує значна кількість авторів, що вивчають питання відображення дебіторської заборгованості у обліку це такі як: Ф. Ф. Бутинець, С. Л. Береза, Т. П. Головченко, П. М. Гарасим, О. А. Іванчук, І. М. Кукса, Л. У. Городянська, Р. М. Іванчук, Н. М. Малюга, М. С. Палюх Р. В. Нашкерська, О. Г. Скирпан.

Однак, у вітчизняній практиці і теорії є низка невирішених питань, що стосуються організації роботи на підприємстві щодо відшкодування завданих збитків та їх обліку.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад обліку за розрахунками за завданими збитками, а також розробка напрямів

їх удосконалення.

Щоб досягти вказаної мети потрібно визначити такі завдання:

- дослідження економічних і юридичних аспектів поняття «завдані збитки»;
- порядок визначення відповідальності за завданими збитками працівниками підприємства;
- визначити мету, завдання і особливості організації обліку на підприємстві з розрахунків за завданими збитками;
- дослідити особливості первинного, аналітичного і синтетичного обліку розрахунків за завданими збитками на підприємстві;
- розробити і запропонувати шляхи вдосконалення обліку розрахунків з за завданими збитками.

Об'єктом кваліфікаційної роботи бакалавра є організація процесу обліку розрахунків за завданими збитками на КП «Недригайлівводосервіс».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку розрахунків за завданими збитками підприємству.

У ході дослідження було використано такі загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, конкретизація; методичні прийоми: вибірка, порівняння, узагальнення.

Інформаційною основою роботи виступають нормативні і законодавчі документи, що стосуються обліку дебіторської заборгованості, зокрема національні та міжнародні стандарти обліку та фінансової звітності та завданих збитків, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, а також дослідження діяльності КП «Недригайлівводосервіс».

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАВДАНИМИ ЗБИТКАМИ

1.1 Економічна сутність збитків, завданих підприємству

Збитки найчастіше розглядають за двох підходів: економічного та юридичного. За економічного підходу збитки це поняття, яке означає перевищення витрат над доходами. Саме такий підхід використовують в бухгалтерському та податковому обліках. Якщо розглядати збитки із юридичної точки зору, то це – втрати активів у вигляді грошей або негрошових, що викликані протиправними діями юридичних і фізичних осіб.

Розглянемо як трактують збитки Цивільний та Господарський кодекси, що є базовими при визначенні порядку їх відшкодування (табл. Б.1).

Велика Палата Верховного Суду трактує збитки як об'єктивне зменшення будь-яких майнових благ сторони, що обмежує її інтереси як учасника певних господарських відносин і проявляється у витратах, зроблених кредитором, втраті або пошкодженні майна, а також не одержаних кредитором доходів, які б він одержав, якби зобов'язання було виконано боржником [8].

Отже, між цими двома нормативними документами існує невелика, але розбіжність у трактуванні збитків. Так, ЦКУ виділяє тільки два види: реальні збитки та упущена вигода. ГКУ дає дещо розширений перелік, додаючи додаткові втрати, які особа має при порушенні договірної дисципліни, а також відшкодування моральної шкоди. Цивільне законодавство виділяє тільки матеріальні збитки, що виражені в грошовій оцінці, витрати по відновленню доходів, а також неотримані доходи. Аналіз нормативних документів дозволив нам зробити узагальнення видів завданих збитків (рис. 1.1).

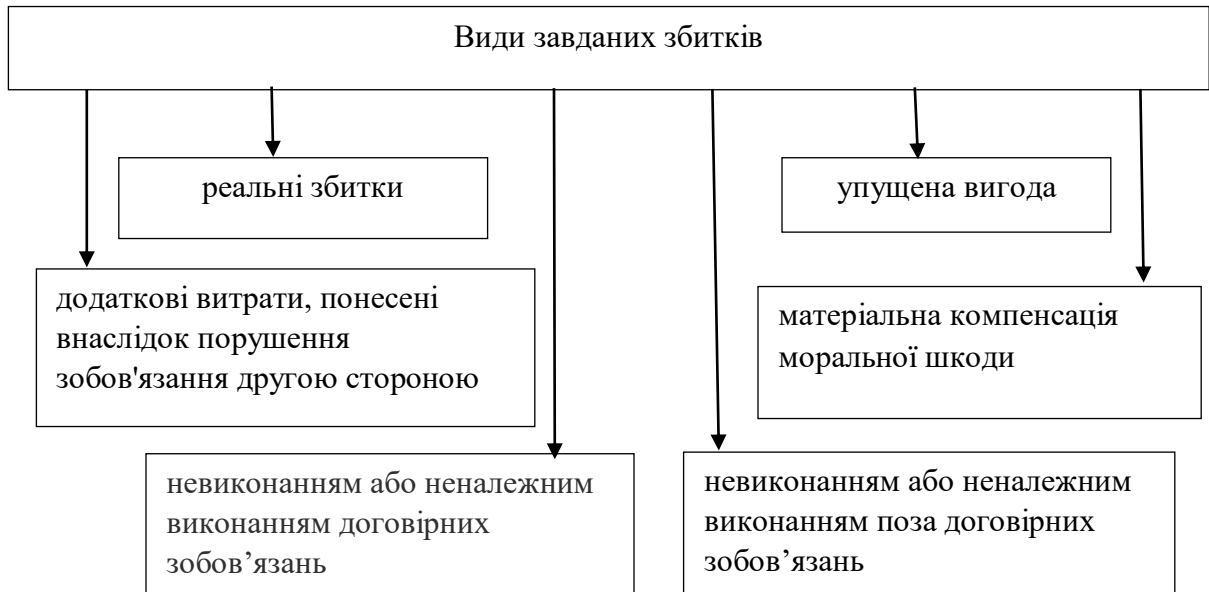

Рисунок 1.1 Види завданих збитків відповідно до чинного законодавства

Найбільш типовими прикладами додаткових витрат є термінова закупівля необхідних товаро-матеріальних цінностей у іншого контрагента через їх невчасне постачання або непостачання.

Прикладом недоотриманої вигоди є затримання виплат за реалізований товар, продукцію тощо, що вимагає витрачання коштів для здійснення операційної діяльності, що потенційно могли б бути інвестовані у бізнес.

Усі нормативні документи підкреслюють певну правову природу збитків, а саме, що:

- збитки не є шкодою;
- збитки бувають не пов'язані з майном іноді;
- не є відповідальністю відшкодування збитків;
- збитки не є заборгованістю.

При цьому ст. 16 ЦКУ не виділяє окремо відповідальність за невідшкодування збитків або за порушення інтересів та прав. Крім того, сплата неустойки не позбавляє кредитора права на відшкодування завданих збитків невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання(ст. 552 ЦКУ) [46,

43].

Щодо реальних збитків, тут усе досить зрозуміло, а саме це витрати, що виникають через пошкодження, знищення майна, а також їх відновлення.

Щодо упущеної вигоди є певні особливості її визнання. Розглянемо їх докладніше. Законодавство і наукова література виділяє такі синоніми упущеної вигоди: неодержані доходи, втрачену вигоду, недодержаний прибуток. При цьому ЦКУ передбачає відшкодування витрат, вже понесених для покриття майбутніх витрат, пов'язаних з виправленням недоліків майна, товару, речі тощо.

Додатково ГКУ до нанесених збитків відносить порушення умов та правила, що регулюють ведення господарської діяльності ,включаючи невиконання договірних зобов'язань стороною порушником.

Класифікація завданих збитків обумовлює їх відшкодування. Відповідно до ЦКУ усі збитки відшкодовуються у повному розмірі. Крім того, законодавство передбачає відповідальність за порушення певних договірних зобов'язань та відшкодування збитків, що виникають, без зазначення виду та розміру.

Але відповідальності за порушення договірних зобов'язань у окремих випадках ні ЦКУ, ні ГКУ не передбачено, або може передбачати відшкодування в обмеженому розмірі.

Отже, аналіз юридичного підходу до сутності завданих збитків дозволив трактувати їх як вартість пошкодженого, втраченого, знищеного або іншим чином втраченого майна підприємства.

Якщо розглядати ці збитки через призму бухгалтерського обліку, можна окремо виділити наступні види завданих збитків:

- внутрішні – це збитки, що нанесені діями фізичними особами – працівниками конкретного підприємства;
- зовнішні – збитки, що нанесені діями юридичних осіб –

контрагентами конкретного підприємства або в результаті настання форс-мажорних обставин.

Розглянемо детальніше умови виникнення заподіяних збитків підприємству його працівниками. Так, відповідно до КзПП працівники повинні дбайливо ставитися до майна підприємства. І у разі заподіяних збитків працівники несуть матеріальну відповідальність за них при наявності таких умов:

- невиконання обов'язків, визначених посадовими інструкціями та трудовим договором;
- виникнення реальних збитків: зміна вартості активів, додаткові витрати на їх відновлення, зайві грошові виплати;
- доведено вину працівника.

Внутрішні збитки завдаються найчастіше працівниками підприємств через пошкодження, розкрадання, знищення (псування), нестачі або втрати матеріальних цінностей.

Для виділення окремих видів внутрішніх завданих збитків розглянемо сутність поняття «розкрадання». Даний вид збитків розкриває Кримінальний кодекс. Основні визначення та характерні ознаки щодо розкрадання розглянемо у Додатку В.

Таким чином, поняття «розкрадання» охоплює цілу групу кримінальних правопорушень, що мають схожі ознаки і відрізняються, переважно формою здійснення злочинного діяння за ступенем громадської небезпеки. Як видно із визначення, розкрадання має декілька характерних ознак, кожна з яких є його необхідною складовою. Зупинимось на них детальніше: Розкрадання завжди:

- є посяганням на власність;
- передбачає наявність прямого умислу;
- характеризується корисливим мотивом;

– спричиняє звернення майна на користь викрадача або третьої особи [21].

Основними формами звернення майна Кримінальний кодекс виділяє: крадіжку, грабiж, розбiй, шахрайство, вимагання, привласнення, розтрату та зловживання посадовим становищем.

На нашу думку, необхідно детальніше зупинитися на чотирьох формах завдання збитків крадіжці, привласненні, розтраті і зловживанні посадовим становищем (табл. Г.1 Додатку).

Головною ознакою крадіжки є її таємний спiсiб дії, тобто це дія, при якій особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого та інших осіб.

Привласнення, розтрата і зловживання посадовим становищем – це такі форми розкрадання, при яких особа через свою посаду має доступ до майна і певні права щодо нього та скористалася цим у своїх корисливих цілях. Ці форми розкрадання можливі лише щодо державного або колективного майна.

Прикладом зловживання посадовим становищем є ситуація, коли комірник під час відпуску товару шляхом обмірювання і обважування створив надлишок товарів з метою його привласнення.

Зауважимо, що відшкодування внутрішніх завданих збитків не регулюється ЦКУ чи Кримінальним кодексом. Відшкодування таких збитків регулюється Кодексом законів про працю.

Згідно зі статтею 130 КЗпП [19] за шкоду, завдану підприємству, у разі , коли працівники порушили свої трудові обов'язки, працівники і несуть матеріальну відповідальність. Ця відповідальність обмежується лише частиною заробітку особи і здебільшого повинна перевищувати повного розміру завданих збитків.

Відносно зовнішніх збитків, завданих підприємству, вирішення щодо їх відшкодування може бути двома шляхами: досудове вирішення та судове вирішення.

Досудове врегулювання господарських спорів – це комплекс заходів, які

підлягають здійсненню підприємством і організацією, права щодо яких порушені, за для прямого вирішення спорів, які виникли, із підприємствами і організаціями, що порушили інтереси і майнові права, до звернення із позовом до господарського суду [41].

Отже, проведення досудового врегулювання суперечки є важливим способом захисту своїх інтересів підприємства. Тому за для одержання хорошого результату в вирішенні конфлікту потрібно дотримуватися всіх положень цього процесу. При цьому виставлення претензії вважається досудовою формою вирішення ситуації з відшкодування завданих збитків.

Судове вирішення ситуації з відшкодування завданих збитків можливе тільки в межах строку позовної давності, який є загальною встановленим – три роки при умові, що дебіторська заборгованість, яка при цьому виникає є безнадійною.

Таким чином, дослідження теоретичних аспектів розрахунків за завданими збитками, дозволили встановити сутність поняття «завдані збитки». Під завданими збитками найчастіше розуміють реальні збитки як вартість втраченого, пошкодженого, знищеного або іншим чином втраченого майна підприємства та упущену вигоду через невиконання договірних зобов'язань. Крім того, мною виділено зовнішні та внутрішні збитки, завдані відповідно юридичними та фізичними особами. За формою врегулювання суперечок, що виникли через нанесені збитки, виділяють судову та досудову види. До збитків призводять порушення умов діяльності фізичними та юридичними особами та порушення правових відносин. Внутрішні збитки завдаються найчастіше працівниками підприємств через пошкодження, розкрадання, знищення (псування), нестачі або втрати матеріальних цінностей, до зовнішніх – невиконання контрагентами договірних зобов'язань. Такі ситуації регулюються за допомогою претензії. У загальному розумінні претензія є письмовою формою вираження величини реальних збитків або упущеної вигоди суб'єкта

господарювання до юридичної особи через невиконання договірних зобов'язань.

1.2 Порядок визначення відповідальності та особливості оцінки завданої шкоди працівниками підприємства

Подальша процедура врегулювання завданих збитків підприємству залежить від їх виду (зовнішні та внутрішні) та причин виникнення нестач, що призводять до збитку.

Порядок урегулювання внутрішніх збитків залежить від причини виникнення нестачі, наявності договору про матеріальну відповідальність, посади робітника тощо.

Розглянемо урегулювання внутрішніх збитків, що виникли через невиконання робітником посадових обов'язків. Одним із видом таких збитків є нестача товаро матеріальних цінностей у МВО або іншої відповідальної особи. Такі збитки є прямою дійсною шкодою. Відповідно до чинного законодавства відповідальність за таке порушення може бути повна чи обмежена, що ураховується при відшкодуванні збитків.

Повну матеріальну відповідальність несе МВО при умові, що з ним складений договір про повну матеріальну відповідальність. Повна матеріальна відповідальність настає у випадках завдання шкоди нестачею, навмиснем знищенням майна тощо, а також при заподіянні шкоди в нетрезвому стані. Усі інші працівники несуть обмежену відповідальність за завдані збитки. Обмеження стосується і розміру відшкодування, а саме у розмірі середнього місячного заробітку.

Важливе значення для урегулювання завданих збитків має їх оцінювання. Основою для оцінки завданих збитків є Порядок № 116, який передбачає їх оцінювання тільки через проведення незалежної оцінки [Error!

Unknown switch argument.].

Існує певна послідовність для проведення незалежної оцінки. Спочатку для її проведення укладають договір про проведення оцінки між незалежним оцінювачем і замовником таких послуг. Після проведення оцінки суб'єкт оціночної діяльності складає звіт оцінки збитків.

Оцінювання здійснюється на підставі даних інвентаризації, технічної документації, фінансова звітність, матеріали аудиту тощо.

Оцінка збитків здійснюється на підставі певних методик та оціночних процедур. У звіті про оцінку збитків обов'язково вказують, які саме методики та процедури були застосовані.

Методика, що здійснюється при оцінюванні збитків передбачає розрахунок упущеної вигоди, у випадках порушення прав неправомірного використання майна. Ці втрати розраховують за допомогою оціночної процедури(рис.1.2).

Рисунок 1.2 – Види оціночної процедури

Отже, загальна величина збитків буде дорівнюватися розміру збитків та упущеної вигоди, що є відповідно до чинного законодавства розміром реальних збитків і підлягає відповідному відшкодуванню.

У випадках майнової шкоди через неправомірні дії з грошовими коштами збитки визначають шляхом збільшення суми коштів на коефіцієнт,

розрахований НБУ.

Оцінка збитків оформлюється Актом оцінки, що після позитивного рецензування затверджується керівником.

Отже, проведений аналіз особливостей відшкодування завданих підприємству внутрішніх збитків від нестач, розкрадання залежить від виду матеріальної відповідальності та причин виникнення нестач, що призводять до збитку. При неналежному виконанні своїх трудових обов'язків виникає обмежена або повна матеріальна відповідальність. Повна матеріальна відповідальність у більшості випадків пов'язана з МВО і настає тільки при наявності підписаного договору про повну матеріальну відповідальність. Важливе значення для урегулювання завданих збитків має їх оцінка. Оцінка збитків здійснюється через проведення незалежної оцінки, яку проводять суб'єкти оціночної діяльності на підставі укладеного договору. Після проведення складається звіт оцінки збитків, котрий підлягає рецензуванню. Особливістю оцінки завданої шкоди є визначення загальної величини збитків, що дорівнює розміру збитків та упущеної вигоди, що є відповідно до чинного законодавства розміром реальних збитків і підлягає відповідному відшкодуванню.

1.3 Загальні засади врахування збитків завданих контрагентами

Як розглядалося у п.1.1 завдані збитки класифікуються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні пов'язані із матеріальною шкодою, що завдали працівники підприємства, зовнішні – з невиконанням контрагентами своїх договірних зобов'язань, зокрема відмова від виконання договору, несвоєчасна оплата, поставка неякісного товару, поставка неякісного товару або послуг, несвоєчасна оплата тощо. Ці випадки передбачають відшкодування збитків підприємству.

Стаття 678 ЦК регулює правові наслідки передання товару неналежної якості, де визначається право покупця, якому переданий товар неналежної якості незалежно від можливості використання товару за призначенням, вимагати від продавця за своїм вибором:

- пропорційного зменшення ціни;
- безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;
- відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

ГКУ передбачає в цих ситуаціях порядок відшкодування, що включає:

- вартість пошкодженого, знищеного, втраченого майна;
- додаткові витрати, зокрема штрафи, додаткові матеріали тощо, понесені внаслідок порушення зобов'язань контрагентом;
- упущена вигода, яку недоотримало підприємство через порушення умов договору контрагентом;
- матеріальна компенсація моральної шкоди [11].

Особливістю відшкодування упущеної вигоди є її доказовість, тому підприємству потрібно у письмовій формі довести недоотримані доходи через невиконання зобов'язань контрагентом. При цьому довести, що єдиною причиною цього є неправомірні дії контрагента.

На нашу думку, найбільш доцільним способом врегулювання даного питання є пред'явлення претензії. Саме цей спосіб вирішення проблемних ситуацій має певні переваги:

- менш затратний, бо відсутні судові витрати та більш лояльний;
- дозволяє залишити партнерських відносин з контрагентом.

Строк подання претензії чинним законодавством не встановлений, але передбачає певні умови:

- договір перевезення вантажу претензію подають впродовж 6 місяців;
- штрафи та пені впродовж 45 днів;

- загально прийняті терміни 1 місяць[11].

Зауважимо, що сама претензія не має законодавчо затвердженої форми, проте вона повинна містити обов'язкові реквізити:

- найменування підприємства / П.І.Б. для ФОПа і поштові реквізити;
- номер і дата документа;
- опис ситуації;
- докази, що підтверджують порушення договірних умов;
- вимоги, щодо розв'язання ситуації;
- сума претензії з вказанням штрафних санкцій, порядок відшкодування збитків;
- перелік документів, що додаються до претензії.

Зазвичай претензію складають у двох примірниках. Основними доказами невідповідності якості чи кількості ТМЦ є документи, що складають під час їх прийому.

ТМЦ, що надходять на підприємство від постачальника або транспортної організації перевіряються за кількістю та якістю. Приймання ТМЦ за кількістю регулюється Інструкцією П-6. Відповідно до положень Інструкції П-6 при виявленні нестачі за кількістю, підприємство повинно оформити результати приймання комерційним актом.

При прийманні ТМЦ за якістю керуються положеннями Інструкції П-7, у якій зазначається, що при виявленні невідповідностей при прийманні за якістю, слід припинити прийом ТМЦ, скласти акт із зазначенням дефектів і запросити експерта. В останній день приймання ТМЦ складають акт про фактичну якість продукції.

У бухгалтерському обліку втрати від кількості або якості відображають на основі первинного документу – комерційний акт.

На суму вартості таких ТМЦ у підприємства виникають податкові

зобов'язання: на дату оформлення акта або на дату отримання оплати претензії від перевізника.

Отже, важливою умовою відшкодування збитків при невиконанні договірних зобов'язань є документально оформлені розрахунки збитків у виставленій претензії. Ураховуючи усі елементи, з яких складаються збитки, то сума до відшкодування може бути більшою ніж продажна вартість або собівартість втрачених запасів. Однак основним орієнтиром залишається ринкова вартість ТМЦ.

Відповідно до чинного законодавства перевізник відшкодовує вартість вантажу на підставі загальної суми рахунку або іншого документу, що підтверджує вартість і кількість вантажу. Проте при наявності оголошеної цінності вантажу, перевізник сплачує тільки цю оголошену вартість при умові, що вона не є завищеною. Для цілей відшкодування збитків через втрату ТМЦ при транспортуванні береться вартість з урахуванням непрямих податків.

Отже, важливим моментом в відшкодуванні збитків при невиконанні договірних зобов'язань є правильно встановлений їх розмір. При правильному документуванні суми шкоди розмір збитків може дорівнюватися реальним збиткам, що визначено ст. 225 ГКУ.

Відповідь на претензію надається в письмовій формі. Рекомендується у відповіді вказувати:

- повну назву підприємства, його поштові реквізити;
- дата і номер відповіді;
- визнання претензії повно або частково;
- причина відхилення претензії;
- список доданих документів.

Зауважимо, що виставлення претензії передбачає її погашення грошовими коштами. Якщо відбувається інше негрошове відшкодування, то необхідно

укласти доповнення до договору постачання і врахувати ці зміни в урегулюванні завданих збитків.

Таким чином, будь-який суб'єкт господарювання має право відшкодувати збитки через невиконання контрагентом договірних зобов'язань. Під збитками відповідно до чинного законодавства розуміють вартість недоотриманого, пошкодженого, втраченого, знищеного майна, а також пеню, штраф, неустойку та упущену та моральну шкоду. Урегулювати це питання з контрагентом можливо через досудове вирішення – через виставлення претензії. Претензія – форма врегулювання господарських ситуацій, що дозволяє відшкодувати збитки нанесені контрагентом і зберегти ділові стосунки з ним. Основою претензії є доказові документи, що підтверджують збиток, упущену вигоду і при необхідності моральну шкоду.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАВДАНИМИ ЗБИТКАМИ НА КП «НЕДРИГАЙЛІВВОДОСЕРВІС»

2.1 Організаційно-економічна характеристика КП «Недригайлівводосервіс»

Об'єктом дослідження дипломної роботи є КП «Недригайлівводосервіс». Підприємство створене у 2003 році у відповідності до Конституції України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та інших нормативно-законодавчих документів.

КП «Недригайлівводосервіс» є юридичною особою за законодавством України, має самостійний баланс, розрахунковий та валютні рахунки у банківських установах. Підприємство має право укладати угоди від свого імені, набувати майнові і особисті немайнові права, нести обов'язки, може бути позивачем і відповідачем у судах. Створено підприємство з метою отримання прибутку в ході своєї господарської діяльності.

Відповідно до Статуту, предметом діяльності підприємства є:

- централізоване водопостачання;
- централізоване водовідведення;
- поводження з відходами;
- збирання, очищення та розподілення води;
- збирання і оброблення стічних вод та відходів;
- водопровідні, каналізаційні роботи;
- переробка деревини;
- обробіток земельних ділянок населення;
- розпилювання та сушка деревини;
- ремонтно-будівельні роботи;
- виробництво будівельних столярних виробів, вікон, дверей;

- автотранспортні послуги населенню, установам, підприємствам організаціям;
- змішане сільське господарство;
- столярні та теслярські роботи;
- добування піску та гравію

Підприємство діє на засадах повного господарського розрахунку, самоокупності, самофінансування. Самостійно, виходячи з попиту на вироблену продукцію, планує власну діяльність та аналізує перспективи розвитку, визначає необхідність виробничого розвитку підприємства та підвищення доходів.

Організаційно-економічна структура підприємства представлена на рис.2.1.

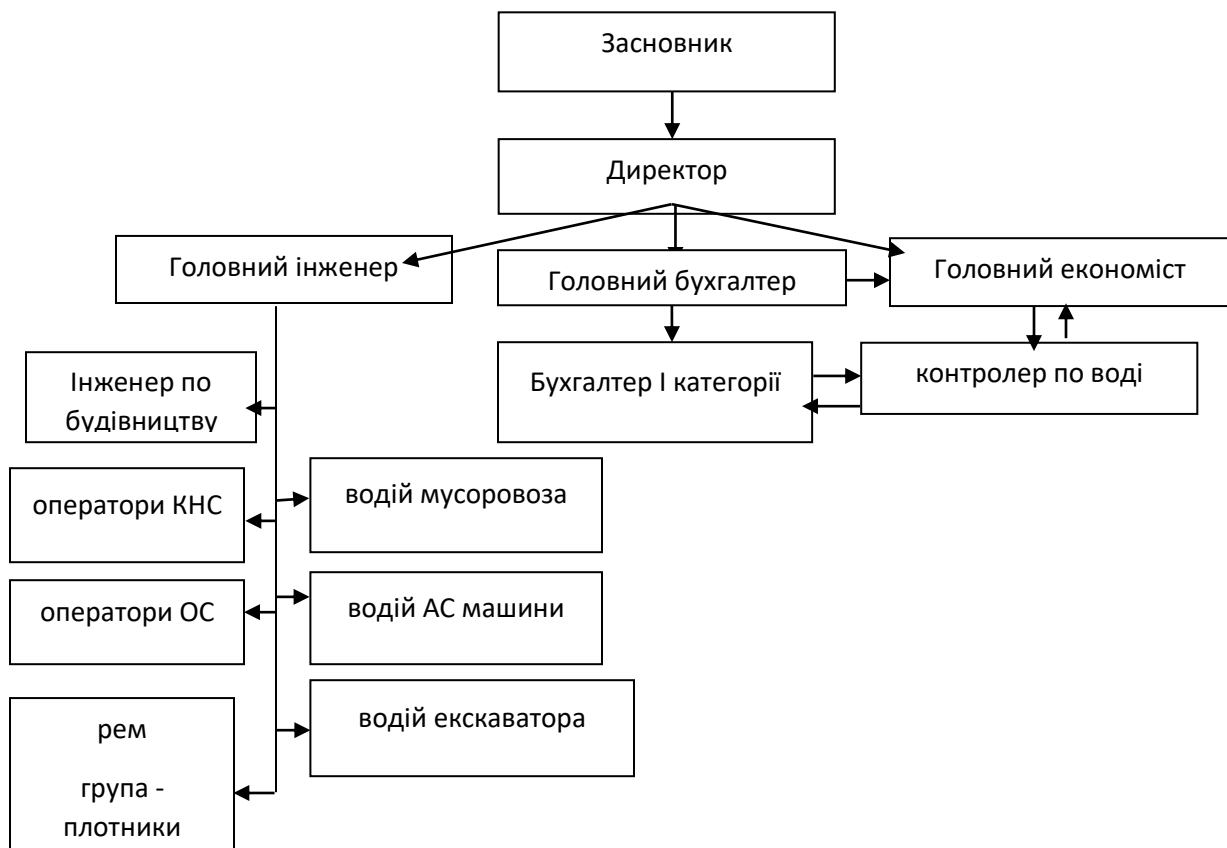

Рисунок 2.1 – Організаційно-економічна структура КП «Недригайліводосервіс»

За організацію бухгалтерського та податкового обліку на КП «Недригайлівводосервіс» відповідає головний бухгалтер.

Головний бухгалтер підпорядковується директору. Відповідно призначається та звільняється з посади директором підприємства. Діяльність регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та посадовою інструкцією головного бухгалтера.

Для складання фінансової звітності відповідно до чинних нормативних актів та надання її користувачам, керівництво підприємства формує облікову політику: обирає принципи, методи і процедури обліку таким чином, щоб достовірно відобразити фінансовий стан і результати діяльності підприємства та забезпечити зіставність показників.

КП «Недригайлівводосервіс» використовує централізовану систему збору та обробки інформації, де вся облікова робота зосереджена у бухгалтерії. Водночас, бухгалтерська документація створюється також в окремих структурних підрозділах і передається до бухгалтерії. Це є обґрунтованим для підприємства такого розміру, а той факт, що облік ведеться наближено до місця виробництва, полегшує контроль за операціями і безпечне зберігання цінностей.

Для ведення бухгалтерського обліку використовується автоматизована система 1С:Підприємство 8.2, яка адаптована під особливості діяльності КП «Недригайлівводосервіс» і враховує можливості змін законодавства. Система дає можливість багаторазово використовувати бухгалтерські дані, формувати необхідні звітності та облікові регістри, автоматично отримувати інформацію про відхилення від встановлених процедур.

Завершальним етапом бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності, що містить інформацію про фінансовий стан підприємства. Розглянемо основні фінансово-економічні показники за 2019 – 2021 рр. Основні показники, котрі характеризують господарську діяльність підприємства за період з 2019 по 2021 рр. наведені на рисунку 2.2. Розрахунки

представлені у Додатку Д.

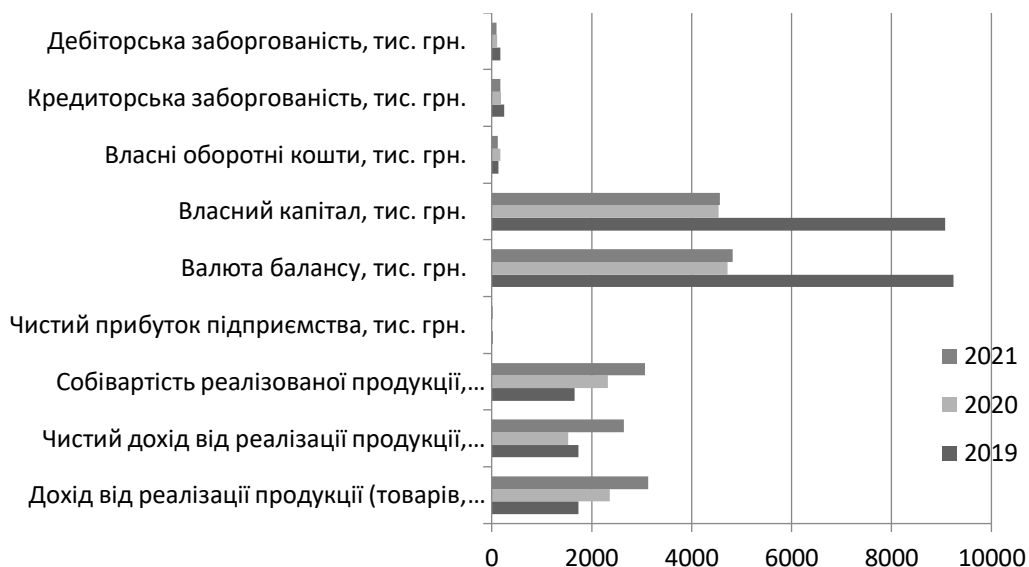

Рисунок 2.2 – Фінансово-економічні показники діяльності КП «Недригайлівводосервіс» за 2019-2021рр (створено автором)

Дані рисунку 2.2 свідчать, що дохід від реалізації продукції протягом 2019 – 2021 рр. збільшився на 1390,3 тис. грн. Спостерігається збільшення обсягів виробництва та підвищення виробничих потужностей підприємства.

Зростання присутнє також по чистому доходу від реалізації продукції. Коли в 2019 р. він склав 1740,2 тис. грн, то в 2021 р. – 2639,2 тис. грн. В 2021 р. в порівнянні з 2019 р. собівартість реалізованої продукції збільшилась майже втричі і в 2021 р. склала 3068,2 тис. грн.

За аналізовані роки чистий прибуток зменшився на 8,8 тис. грн., за рахунок зростання собівартості продукції, інших операційних витрат.

Валюта балансу за 2019-2021рр зменшилась на 4423,3 тис. грн. Зменшення власних оборотних коштів на 9,1 тис. грн. у 2021 р. в порівнянні з 2019 р. свідчить про спад ліквідності підприємства.

Тенденція зменшення власного капіталу у 2021 р. до 4562,5 тис. грн.

характеризує низький рівень формування та ефективність розподілу прибутку.

Кредиторська заборгованість за 2019 – 2021 рр. зменшилась на 82,3 тис. грн. Це пов'язано з виконанням зустрічних вимог за договорами в 2021 р.

Проведемо оцінку фінансового стану підприємства за допомогою системи показників, які більш детально характеризують фінансовий стан підприємства.

Одним із етапів аналізу фінансового стану є аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства (рисунок 2.3). Розрахунок показників наведений у Додатку Е.

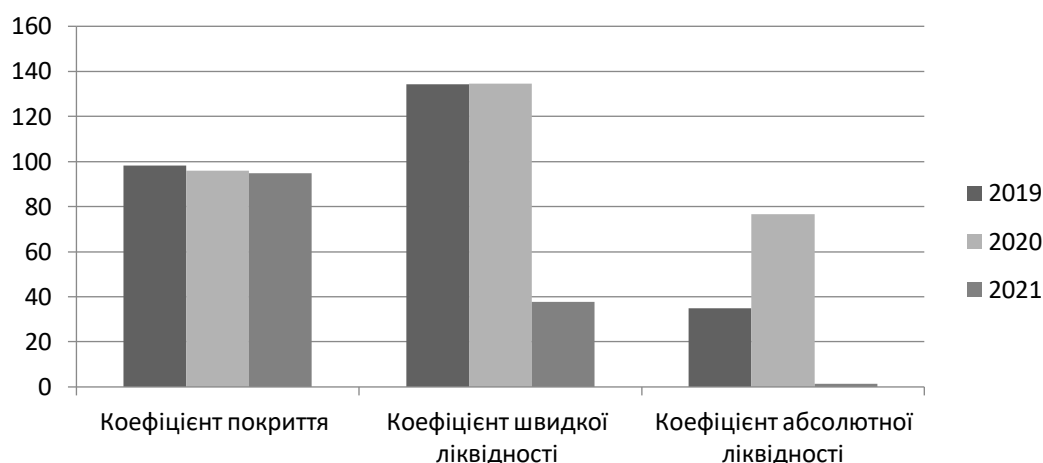

Рисунок 2.3 – Показники ліквідності та платоспроможності КП «Недригайлівводосервіс» за 2019-2021рр (сформовано автором)

Під ліквідністю мається на увазі здатність перетворити актив на грошові кошти швидко та без втрат ринкової вартості.

Проаналізувавши показники ліквідності та платоспроможності, можемо прийти до висновку, що коефіцієнт покриття за період 2019-2021рр в зменшився на 3,4%. Це свідчить про те, що підприємство має достатньо ресурсів, котрі можуть використовуватись для погашення поточних зобов'язань. Проте скорочення показника протягом 2019 – 2021 рр. свідчить про погіршення платоспроможності підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за дані роки зменшився на 71,9%, , це свідчить про незадовільні платіжні можливості підприємства щодо сплати зобов'язань за рахунок активів, котрі реалізуються швидко.

Чистий оборотного капітал зменшився в 2021 році у порівнянні з 2019 на 9,1 тис. грн. Це говорить про спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання і розширювати діяльність.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності склав 0,349, 0,766 та 0,013 відповідно до 2019 –2021 рр та показує можливості підприємства щодо розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Здійснено для більш детального вивчення платоспроможності КП «Недригайлівводосервіс» розрахунок динаміки показників платоспроможності підприємства, які представлені на рисунку 2.4. Розрахунок представлений у Додатку Є.

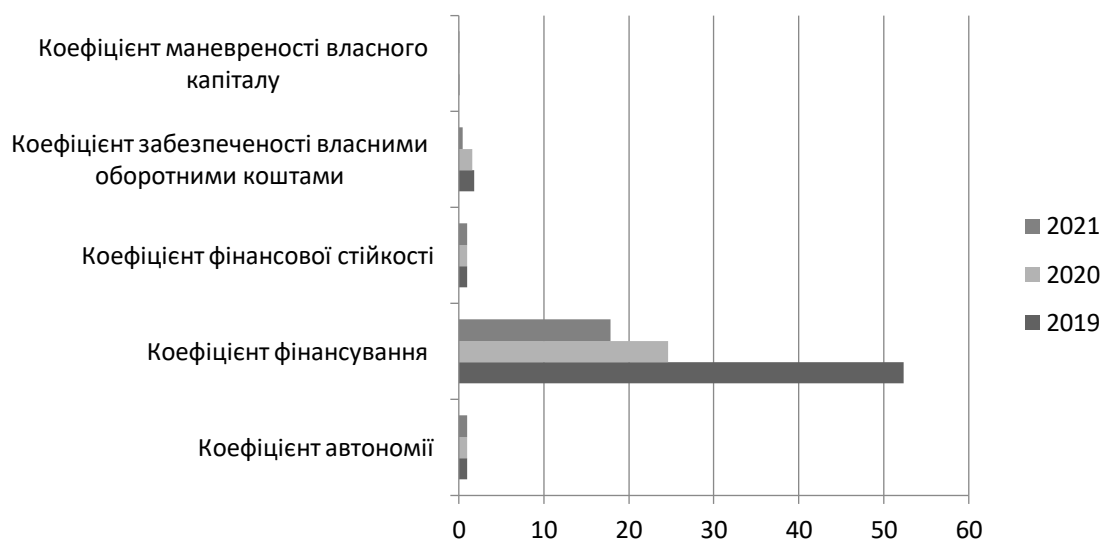

Рисунок 2.4 – Показники фінансової стійкості КП «Недригайлівводосервіс» за 2019-2021рр (створено автором)

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами зменшився в 2021 р. порівняно з 2019 р.. Це говорить про недостатність власних оборотних

коштів необхідних для забезпечення фінансової стабільності.

По коефіцієнту автономії можемо спостерігати, що питома вага власного капіталу в сумі засобів, авансованих у його діяльність в 2019 р. становила 98%, а в 2021 р. – 94%. Його значення за аналізований період зменшилось на 4%. Про зменшення залежності з кожним роком від залучених коштів зменшується свідчить нам свідчить коефіцієнт фінансування, який зменшується і в 2021 р. становить – 17,86, тоді як в 2019 р. він складав – 52,36.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, що 2,6% власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності в 2021 р. Даний показник за три роки збільшився, але в цілому відповідає нормативному значенню (>0).

Важливою складовою аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства є оцінка рентабельності(рисунок 2.5).Розрахунок наведений у Додатку Ж.

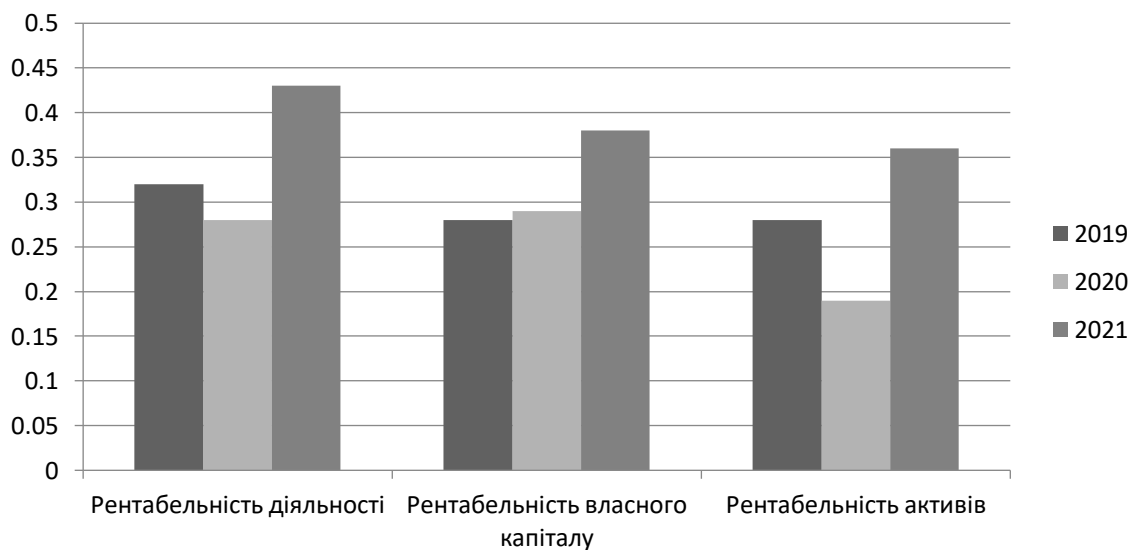

Рисунок 2.5 – Показники рентабельності КП «Недригайлівводосервіс» за 2019-2021рр (створено автором)

За аналізований період показник підвищився на 34,4%. Можна прийти до

висновку, що ефективність господарської діяльності підвищилась.

Показник рентабельності власного капіталу характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства. Щодо змін коефіцієнту рентабельності власного капіталу, то вони не є досить суттєвими і складають збільшення в середньому на – 8%. Такі зміни говорять про достатню ефективність інвестування коштів в капітал даного підприємства.

Рентабельність активів за аналізований період 2019 – 2020 рр. зменшується з 28% у 2019 р. до – 19% у 2020 р та збільшується до 36% у 2021. Показник відображає скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів. Тому можемо сказати, що ефективність використання майна підвищилась.

На підставі наведеного вище аналізу фінансово-економічного стану підприємства, проведеного на основі розрахунку показників оцінки майнового стану, показники оцінки рентабельності підприємства, фінансової стійкості, показники оцінки ділової активності, ліквідності активів та платоспроможності, можна підвести загальний висновок:

- за показниками фінансової стійкості спостерігається погіршення платоспроможності підприємства, яка є результатом зменшення власних оборотних засобів для здійснення власної діяльності;
- показники ліквідності свідчать про можливості аналізованого підприємства розраховуватись за своїми поточними зобов'язаннями;
- показники рентабельності говорять про низький рівень рентабельності, але у 2019-2021 роках підприємство працювало беззбитково.

2.2 Облік розрахунків по відшкодуванню збитків, завданих працівниками

У теоретичні частині було з'ясовано причини завданих збитків. Збитки, що несе підприємство від нестач, пошкодження, розкрадання тощо від працівників класифіковано як внутрішні. Відшкодування та облік таких збитків мають свої особливості.

Основним при відшкодуванні збитків, завданих працівниками, наявність повної і обмеженої матеріальної відповідальності. Саме розмір цієї відповідальності впливає на визначення розміру збитків та суми відшкодування (табл. 3.1 Додатку 3).

Найчастіше розмір збитків, завданих винною особою, встановлюється на підставі даних обліку, з урахуванням суми балансової вартості ТМЦ або їх собівартості. Якщо збитки завдані в результаті крадіжки, навмисного псування, то розмір збитків визначається за ринковими цінами на аналогічні ТМЦ на момент відшкодування. В окремих випадках відповідно до Порядку № 116, оцінювання розміру шкоди здійснюють на підставі незалежної оцінки. Іноді у підприємства нема такої можливості оцінки, у цьому випадку розмір шкоди розраховують відповідно до Кодексу законів про працю.

Крім того, під час визначення розміру збитків встановлюється винна особа, що позначається на їх відображенні в обліку. Незважаючи на наявність чи відсутність винної особи суми нестач і втрат відображаються на позабалансовому рахунку 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей».

У підприємства виникає дохід на суму відшкодування збитків саме після встановлення винних осіб. Відповідно до НПСБО 15 даний дохід залежить від виду матеріальних цінностей, вартість яких потрібно відшкодувати:

- запаси – визнається як дохід від іншої операційної діяльності і обліковується на субрахунку 716 «Відшкодування раніше списаних

активів»;

- брак, що виник з вини працівника відображається на рахунку 24 «Брак у виробництві»;
- необоротні активи – визнається дохід від неопераційної діяльності (746 «Інші доходи»).

Важливим для організації відшкодування збитків винною особою є спосіб відшкодування. Існують такі способи:

- добровільний. У цьому випадку підставою на відшкодування є заява працівника з зазначенням форми відшкодування;
- за розпорядженням керівника. Цей спосіб передбачає наявність розпорядчого документу, який складають не пізніше, чим два тижні із дня виявлення заподіяної шкоди, а здійснювати відшкодування не раніше, ніж сім днів з дня, коли повідомили про це працівника;
- за рішенням суду. Основою для відшкодування є виконавчий лист. При цьому потрібно урахувати, що підприємство може звернутися з позовом до суду протягом одного року з дня виявлення нанесеної шкоди. Таким днем вважається день підписання акту чи висновку.

Отже, другий та третій способи мають обмеження у часі. Крім того, обмеження існує в сумах утримання, що залежить від форми погашення заборгованості:

- готівкою в касі;
- утримання із зарплати;
- передача майна.

Проте відшкодування у формі готівкових коштів та утримання із заробітної плати мають обмеження.

Для розрахунків готівкою передбачається, що розрахунки впродовж дня за одним чи декількома платіжними документами між суб'єктами

господарювання не повинні перевищувати 10 тис. грн, та між фізособою – 50 тис. грн.

Із заробітної плати відшкодування збитків здійснюють після утримання усіх обов'язкових податків. У цьому випадку також існують обмеження щодо суми утримання. Відповідно до КЗпП:

- загальний розмір усіх відрахувань не повинен перевищувати 20%, а в окремих випадках – 50% зарплати, що належить до виплати;
- не можна здійснювати відрахування з вихідної допомоги, компенсаційних виплат та інших, що передбачені законодавством.

Дуже важливим питанням визнання в обліку доходів та дебіторської заборгованості є їх документальне оформлення. Різні способи і форми урегулювання завданих збитків оформляються різними первинними документами. Саме вони є підставою для відображення доходів і витрат в бухгалтерському та податковому обліках. Розглянемо основні документи, що є підставою оформлення нанесених збитків та відображення відшкодування в обліку, у табл. И.1 Додатку И

Аналітичний облік операцій з відшкодування завданих збитків через нестачі, псування майна ведеться окремо за кожним боржником у відомості аналітичного обліку розрахунків з різними дебіторами.

Розглянемо порядок відображення відшкодування збитків готівкою до каси на прикладі.

Приклад 1. У касі підприємства виявлено нестачу: 2000 грн та 50 Євро. Курс НБУ на дату виявлення нестачі – 40 грн/євро, а на дату балансу – 39 грн/євро. Касир – винна особа, відшкодовує збитки внесенням до каси готівки.

Відповідно до чинного законодавства нестача валютних цінностей відшкодовується в трикратному розміру валюти.

Таблиця 2.1 Відображення в обліку відшкодування нестачі в касі готівкою

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Виявлено нестачу готівки в касі в нацвалюті	947	301	2000
2	Виявлено нестачу готівки в інвалюті	947	302	50 євро/2000
3	Відображено курсову різницю на дату виявлення (40 грн/євро – 39 грн/євро) x 50 євро	302	714	50
4	Відображено заборгованість на позабалансовому рахунку	072		4000
5	Відображено заборгованість за збитками	375	716	4000
6	Відображено суму заборгованості перед бюджетом за відшкодуванням інвалюти в двократному розмірі (2000 грн x 2)	375	642	4000
7	Списано заборгованість з позабалансового рахунку		072	4000
8	Відшкодовано касиром суму нестачі	301	375	8000
9	Перераховано заборгованість до бюджету	642	311	4000

Розглянемо на прикладі 2 відшкодування завданого збитку працівником через утримання із заробітної плати. При цьому існує обмеження щодо утримання частини заробітної плати. Проте, якщо працівник напише заяву про утримання із заробітної плати суми збитку, обмеження не діє.

Приклад 2. За результатами інвентаризації було виявлено нестачу товарів на суму 1500 грн. Винною особою є МВО, з яким укладено договір про повну матеріальну відповідальність. Відповідно до чинного законодавства він відшкодовує нестачу у повному обсязі одночасно із зобов'язанням з ПДВ. МО відшкодовує нестачу на підставі заяви шляхом утримання із зарплати.

Порядок відображення господарських операцій за цією ситуацією надамо у табл. 2.2

Таблиця 2.2 Відображення в обліку відшкодування нестачі утриманням із зарплати

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Встановлено нестачу товарів	947	281	1500
2	Нараховано податкове зобов'язання на суму нестачі	643	641	300
		947	643	300
3	На підставі заяви працівника відображено дебіторську заборгованість з відшкодування завданих збитків	375	716	1800
4	Здійснено утримання із зарплати комірника сума нестачі	661	375	600

Розглянемо наступний спосіб відшкодування підприємству завданих збитків – відшкодування рівноцінним майном. Особливістю такого відшкодування є згода керівництва щодо форми такого урегулювання. Для обліку використовують рахунки залежно від того, що за майно вноситься в рахунок відшкодування, зокрема 15, 20, 22, 28 тощо (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 Відображення в обліку відшкодування збитків рівноцінним майном

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Встановлено псування сировини	947	201	6000
2	Нараховано податкове зобов'язання на суму псування	643	641	1200
		947	643	1200
4	Відображено заборгованість за виявленими збитками на позабалансовому рахунку	072		6000
5	Винна особа визнала вину	375	716	6000
6	Відшкодовано заборгованість рівноцінними матеріалами	201	375	4000
7	Списано заборгованість з позабалансового рахунку		072	6000

Приклад 3. На складі було виявлено зіпсовану сировину через необережність працівника, собівартість якої – 6000 грн, ПДВ – 1200 грн. Працівник визнав вину та відшкодовує збитки подібними активами на вартість 6000 грн.

Таким чином, облік відшкодування збитків, завданих працівниками підприємства, має свої особливості. Ці особливості пов'язані із розрахунком розміру збитків, способами відшкодування та формами погашення дебіторської заборгованості. У ході дослідження з'ясовано, що відшкодування збитків визнається як доходи, а його розмір може бути визнаний у повній або обмеженій сумі, що залежить від виду матеріальної відповідальності. Крім того, документальне оформлення як шкоди, так і її відшкодування залежить від виду шкоди та способу й форми врегулювання. Безпосередньо дебіторську заборгованість за завданими збитками працівниками обліковують на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» одночасно з визнанням доходів за субрахунком 716 «Відшкодування раніше списаних активів».

2.3 Особливості обліку розрахунків за претензіями на КП «Недригайлівводосервіс»

Претензії формуються між підприємствами через недотримання договірних умов та порушення зобов'язань за розрахунками. Зазвичай на підприємстві такі ситуації вирішують у досудовий спосіб через виставлення претензій контрагенту чи дебітору.

Важливим при виставленні претензії і розрахунку завданого збитку є правильне і вчасне документування господарських операцій. При цьому різні ситуації вимагають різного документального оформлення.

Найчастіше трапляються такі ситуації: при прийманні матеріалів

виявлено, що вони не відповідають стандартам якості, чи тара, у якій вони надійшли є пошкоджена, тоді процес приймання призупиняється, потім складається акт та зазначається, які дефекти виявлено. Акт складається у двох примірниках.

Наступна ситуація: при прийманні матеріалів виявлено нестачу в порівнянні з даними товаро-транспортної накладної чи інших документів постачальників (рахунка-фактури тощо), отримані результати приймання за обсягом та кількістю оформляються «Актом про приймання матеріалів» типової форми № М-7. Акт складається в двох примірниках у той день, коли було виявлено нестача товару.

Якщо необхідно, то складають додаткові документи - технічний акт, акт експертизи. Акт експертизи можуть оформляти фахівці, що залучаються, якщо виявлено повну або часткову, значну або незначну пошкодженість вантажу, яка перевозиться транспортною організацією. Змістом технічного акта можуть бути встановлені за умови приймання відхилення у фізичному стані при пошкодженні транспортного засобу і вантажу, який перевозиться. Зазначені вище документи є підставою за для оприбуткування цінностей, що отримані за фактичною кількістю та пред'явлення претензій стороні, яка винна у недоотриманні чи псуванні вантажу. Ці документи додаються до акту ф. М-7.

Для того щоб оформити претензію постачальнику та вимогу підприємства щодо відшкодування завданих збитків, контрагенту до Акту додають такі документи (рис. 2.6).

Порядок виставлення претензій – це спосіб урегулювання спірних питань між контрагентами до передачі спору на вирішення судовим органами. При пред'явленні претензії обов'язково вказують іншому підприємству на дії, що призвели до реальних збитків, а також до упущеної вигоди при їх наявності, та вимагають добровільно вирішити дану ситуацію, керуючись при цьому нормативними актами й реальними документами в оригіналах або належним

чином засвідчених копіях. При пред'явленні претензій обов'язково дотримуються певних правил її складання. Основні реквізити надамо у Додатку Ж.

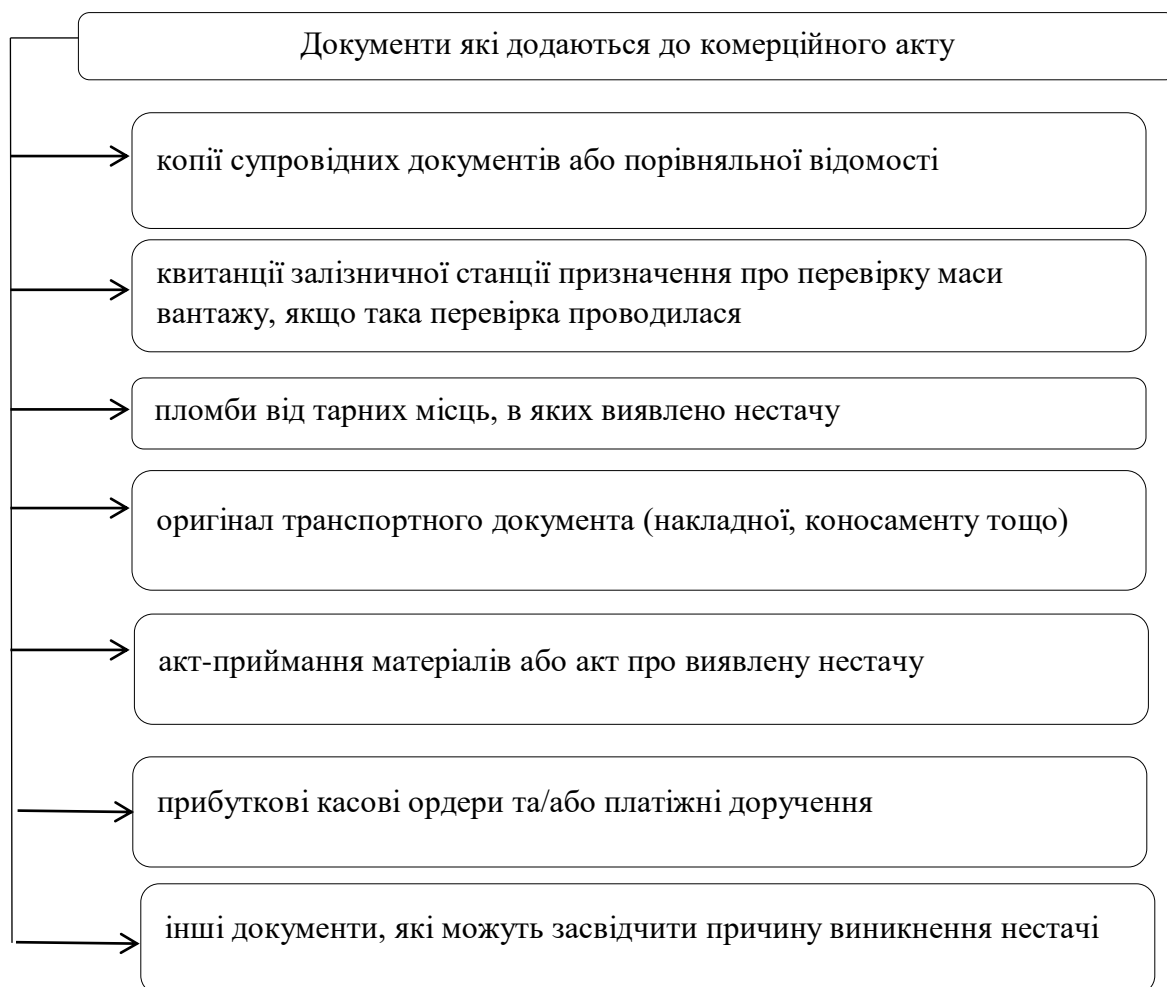

Рисунок 2.6 - Документи які додаються до комерційного акту

Облік розрахунків за претензіями на підприємстві ведеться на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями». На цьому субрахунку ведеться облік розрахунків за претензіями, що виставлені постачальникам, підрядникам, транспортним організаціям, не тільки за завдані збитки, але й за визнаними пенєю, штрафами, та неустойками.

За кредитом рахунка 374 відображається погашення чи списання, виставлених претензій, які відносяться при їх списанні при відхиленні судовими

органами, на собівартість, загальногосподарські та загальновиробничі витрати, витрати, що пов'язані із зарахування сум на банківські рахунки тощо. Якщо претензія відхилена судовими органами, то її суми відносять у ті рахунки обліку, із яких вони були списані.

Претензії, що виставлені контрагенту, але ще не визнані ним, на рахунках бухгалтерського обліку не відображаються. Запис за субрахунком 374 «Розрахунки за претензіями» проводять за алгоритмом (рис.2.7).

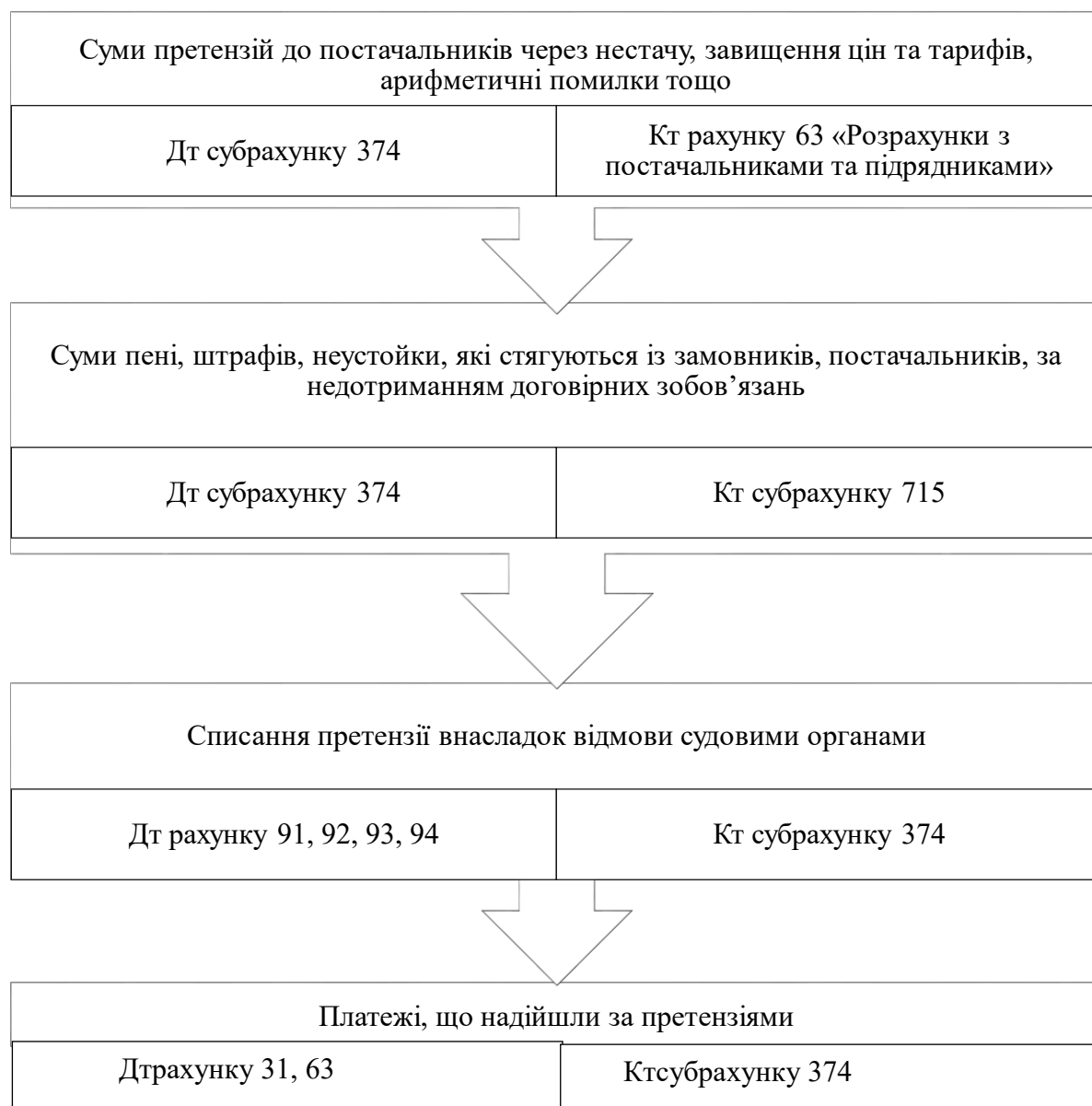

Рисунок 2.7 – Алгоритм запису за субрахунком 374 «Розрахунки за претензіями»

Для належної організації аналітичного обліку розрахунків за претензіями ведуть окремо за дебіторами, датою виникнення та погашення заборгованості.

При обліку розрахунків за завданими збитками необхідно ураховувати особливості відображення ПДВ. Згідно із ПКУ до складу договірної вартості товарів не включаються суми неустойки, у вигляді штрафів, пені, 3% річних від простроченої суми заборгованості та інфляція, відшкодування реальних збитків та упущеної вигоди через невиконання договірних зобов'язань. Отже, сума за претензією не оподатковується ПДВ.

Відшкодування збитків за претензіями на підприємстві відбуваються за цінами відповідно до договорів, в яких фіксуються зобов'язання постачальника, що не протирічить ст. 225 ГКУ.

Розглянемо детальніше порядок відшкодування завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань.

Ситуація 1.

КП «Недригайлівводосервіс» за договором постачання повинно було отримати запчастини на суму 6000 грн, ПДВ складає – 1000 грн. при прийомі запчастин було виявлено нестачу на суму 1200 грн, зокрема ПДВ – 200 грн. КП «Недригайлівводосервіс» на суму нестачі виставив постачальнику претензію. Претензія була погашена до поставкою запчастин. Відображення операцій за цією операцією надамо у таблиці 2.4.

Ситуація 2.

КП «Недригайлівводосервіс» уклало договір з ТОВ «Північ» про постачання профстовбців 500 штук на загальну вартість 120000 грн, у тому числі ПДВ – 20000 грн. Підприємство перерахувало передоплату на суму 120000 грн до відвантаження профстовбців. При прийомі будматеріалів було виявлено, що фактично отримано стовбців 495 штук на суму 119040 грн, зокрема ПДВ – 19840 грн. КП «Недригайлівводосервіс» виставило претензію на суму нестачі профстовбців, заборгованість за претензією погашена їх

допоставчанням.

Таблиця 2.4 – Відображення операцій з відшкодування претензійних сум

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Отримано запчастини від постачальника за фактично наявністю	207.1	631	4000,00
2	Відображено ПДВ, проте не включено у склад податкового кредиту до внесення коригувань у ПН	644/1	631	800,00
3	Виставлено претензію на суму нестачі	374	631	1200,00
4	Відображено податковий кредит з ПДВ після реєстрації відкоригованої податкової накладної	641/ПДВ	644/1	800,00
5	Відображено оплату за фактично отримані запчастини	631	311	4800,00
6	Оприбутковані запчастини в погашення претензії	207.1	374	1000,00
7	Відображено ПДВ за незареєстрованою ПН	644/1	374	200,00
8	Відображено податковий кредит за зареєстрованою податковою накладною	641/ПДВ	644/1	200,00
9	Оплачено допоставлені запчастини	631	311	1200,00

Порядок відображення операцій за цією ситуацією надано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Відображення відшкодування завданих збитків

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Перераховано передоплату за профствбці	371	311	120000,00
2	Відображено податковий кредит з ПДВ при відсутності податкової накладної	644/1	644/ПДВ	20000,00
3	Відображення податкового кредиту після отримання податкової накладної	641/ПДВ	644/1	20000
4	Оприбутковано фактично отримані матеріали	201	631	99200,00
5	Відкоригована сума податкового кредиту з ПДВ відповідно до фактично отриманих матеріалів	644/ПДВ	631	19840,00
6	Виставлено претензію постачальнику за недопоставлені матеріали	374	631	960,00
7	Відображено взаємозалік заборгованостей	631	371	120000,00
8	Погашена претензія допоставкою профствбців	201	374	800
9	Списано суму податкового кредиту з ПДВ	644/ПДВ	374	160

Отже, дослідження стану обліку розрахунків за відшкодуванням завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань дозволило зробити певні висновки:

- у підприємства виникають ситуації, пов'язані із виникненням збитків через невиконання договірних зобов'язань контрагентами під час здійснення діяльності;
- відшкодування збитків відбувається у досудовій формі у вигляді виставлення претензій;
- облік претензій ведеться з дотриманням основ господарського та цивільного законодавств;
- відображення розрахунків за претензіями здійснюють на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» у розрізі боржників;
- при виставленні претензій не враховують можливість включення у відшкодування завданих збитків штрафних санкцій у вигляді пені і неустойки, а також 3% рівень інфляції;
- присутній низький рівень деталізації обліку розрахунків даного підприємства по претензіям, відсутність системи аналітичних рахунків і окремої відомості, в яких би відображався стан претензійної роботи на підприємстві;
- наявний на підприємстві порядок синтетичного обліку розрахунків за претензіями частково відповідає дотриманню вимог щодо якості предмету договорів. Через це виникнення прав та обов'язків ділових партнерів з приводу забезпечення належної якості товарів та послуг не відображається на рахунках бухгалтерського обліку..

Таким чином, зважаючи на відповідність обліку чинному законодавству, але ураховуючи втрачені доходи через неврахування у претензіях штрафних санкцій та певні недоліки в обліку, можна зазначити, що претензійна робота на підприємстві ведеться не досить ефективно.

2.4 Удосконалення обліку розрахунків за завданими збитками

Війна в Україні є значним випробуванням для вітчизняного бізнесу. Через військові дії бізнес поніс дуже великі збитки через невиконання договірних умов, знищення та розкрадання майна, втрата платоспроможності контрагентів тощо. Дані Міністерства цифрової трансформації свідчать, що з початку війни 47 % підприємств зупинили свою діяльність, а загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу оцінюються більше ніж 85 млрд доларів[47].

Через ці причини актуальним стає питання відшкодування збитків, що виникли під час війни. На сьогодні держава розробляє цей механізм, але суб'єктам господарювання потрібно вже зараз подбати про документальне фіксування цих збитків та розрахунку їх розміру. Тому розглянемо це питання більш детально, що буде основою рекомендацій для суб'єктів господарювання щодо відшкодування завданих збитків під час військових дій.

На сьогодні Торгово-промислова палата України засвідчила російську агресію проти України як форс-мажорні обставини. Тому кожне підприємство, що понесло збитки через військові дії має право зафіксувати факт втрати майна або інших збитків за допомогою відповідних документів. Пропонуємо для цього застосовувати наступні документи:

- Акти про: пожежу, руйнування майна. Акти повинні бути складеними службою ДСН або органами місцевої влади;
- фото- і відеоматеріали про нерухомість, майно до і після нанесеного збитку;
- експертні висновки про огляд майна та його стан, пошкодженого через бойові дії у вигляді фото- та відеоматеріалів, складені регіональними підрозділами Торгово-промислової палати України;
- Акти обстеження майна, що дозволяють зафіксувати ступінь руйнування або іншого пошкодження майна складені органами

державної влади / військово-цивільної адміністрації та кваліфікованими фахівцями, з подальшим складанням звіту про обстеження. Основною метою таких актів є встановлення рівня дефектування та можливості відновлення або ліквідації об'єктів рухомого та нерухомого майна;

- копія інформаційного повідомлення про пошкодження, розкрадання тощо, що опубліковано в ЗМІ;
- доповідні записки працівників, що стали свідками пошкодження, розкрадання нерухомості або іншого майна[24].

Складання Акту обстеження є письмовим супроводом до створеного відеодокументу. Цей документ не має затвердженої форми, але відповідно до Положення про документальне забезпечення записів в обліку № 88 він повинен мати такі реквізити:

- назва документу, дата та час складання;
- відомості про склад комісії;
- повні реквізити і назва підприємства;
- характеристика майна, що пошкоджено та обставини пошкодження;
- схема розміщення пошкодженого майна.

Після відновлення своєї діяльності суб'єкт господарювання повинен провести інвентаризації свого майна. Сам результати інвентаризації є підставою для відображення в обліку понесених збитків через військові дії. Для цього під час інвентаризації комісія проводить не тільки перерахунок наявності майна, але й оцінює його стан. Результати інвентаризації потрібно відобразити в інвентаризаційному описі, порівняльній відомості та акті про стан майна.

Проведення інвентаризації здійснюють з дотриманням Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879, що передбачає обов'язкові випадки її проведення:

- при виявленні псування, нестачі ТМЦ в день виявлення таких порушень;
- за результатами подій непереборної сили: аварій, пожежі, стихійного лиха, після закінчення їх дії [31].

Питання оцінки збитків у військовий стан регулюється Порядком визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації. У цьому документі зазначається, що необхідно оцінювати:

- вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна;
- вартість втрачених фінансових активів;
- упущену вигоду;
- втрати від неоплачених товарів, робіт, послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях.

Збитки та шкоду суб'єкти господарювання визначають за Методикою для розрахунку шкоди, завданої підприємству № 3904/1223 [24].

Основними оціночними вартостями є вартість заміщення, відтворення ринкова вартість та валова вартість девелопменту.

Відповідно до цієї методики оцінка збитків через збройну агресію, проводиться незалежним оцінювачем згідно з договором або є результатом проведення експертного дослідження. Після оцінювання складається Звіт про оцінку збитків незалежним експертом або судовим експертом у стислій чи повній формі. У цій Методиці підкреслюється, що оцінювання збитків здійснюється тільки за наявності документів, які зафіксували факт нанесення збитків чи шкоди, або їх копії, затверджені в установленому законодавством порядку. Такі документи нами запропоновані вище.

Отже, надамо графічну візуалізацію рекомендаціям суб'єктам господарювання щодо відшкодування завданих збитків через військову агресію росії (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 Пропозиції щодо порядку відшкодування збитків, понесених під час військових дій

Також рекомендуємо суб'єктам підприємницької діяльності подати заявки про отримання компенсації на спеціальні ресурси. На сьогодні в Україні існує три онлайн-ресурса: Єдиний портал державних послуг Дія; WarCrimes.gov.ua; «Росія заплатить» (damaged.in.ua) [4].

Таким чином, підприємствам, що понесли збитки через військову агресію росії, потрібно звернути увагу на можливість відшкодування таких збитків. При цьому відшкодовуються не тільки реальні збитки через пошкодження рухомого та нерухомого майна, запасів, фінансових активів тощо, але й упущена вигода. З

цією метою суб'єктам підприємницької діяльності необхідно скористатися наданими пропозиціями в кваліфікаційній роботі, щодо виду документального фіксування фактів збитків, збереження цих документів, збереження документів, що засвідчують статус суб'єкта, а також звернутися з заявою щодо компенсації завданих збитків та шкоди.

Наступним питанням є питання правильної організації претензійної роботи та відображення розрахунків за претензіями у системі управління підприємством дозволить покращати показники її оборотності та зменшити вплив завданих збитків на кінцевий фінансовий результат.

З урахування визначених у підрозділі 2.2 недоліків обліку за відшкодуванням завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань у обліку розрахунків за претензіями потрібно звернути увагу на відсутність детального відображення аналітичних бухгалтерських рахунків. Інформація, яка відображена на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями», є загальною, вона веде до того, що неможливо здійснити контроль за виконанням зобов'язань за певними контрагентами. Інформація, що приведена в розрізі окремого дебітора, не дозволяє отримати уявлення щодо основних видів пред'явлених підприємством претензій.

Тому для вирішення даного питання пропоную ввести аналітичні рахунки, які дозволять більш ефективно забезпечити контроль за станом розрахунків за завданими збитками і вчасно врегулювати спірні питання щодо претензій (табл. 2.6).

У ході дослідження порядку відшкодування завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань, було встановлено, що на підприємствах часто при виставленні претензій не враховують можливість включення у відшкодування завданих збитків штрафних санкцій у вигляді пені і неустойки, а також 3% рівень інфляції.

Таблиця 2.6 – Рекомендовані аналітичні рахунки за субрахунком 374 «Розрахунки за претензіями» до Робочого плану Рахунків

Субрахунок		Аналітичні рахунки третього порядку	
Код	Назва	Код	Назва
374	Розрахунки за претензіями	374.1	Розрахунки за претензіями до постачальників і підрядників
		374.2	Розрахунки за претензіями до транспортних організацій
		374.3	Розрахунки за претензіями до банків
		374.4	Розрахунки за претензіями з різними дебіторами

Такі виплати передбачені ГКУ у ст. 229, яка зазначає, що суб'єкт господарювання, що порушив грошове зобов'язання, має відшкодувати здійснені ним збитки та сплатити штрафні санкції.

Крім того, законодавством передбачено, що при невиконанні постачальником договірних зобов'язань, він сплачує штрафи, пені неустойки. Такі виплати визнаються на підприємстві як операційні доходи звітного періоду в сумах визнаних контрагентом. Тобто визнання доходу відбувається в момент отримання письмового погодження постачальника сплатити таку суму санкцій одночасно з визнанням дебіторської заборгованості.

Пропонуємо наступний порядок відображення розрахунків за відшкодуванням завданих битків з урахуванням штрафних санкцій та 3% рівня інфляції.

Ситуація 1. КП «Недригайлівводосервіс» звернулося з претензією до ТОВ «Мета» про сплату боргу щодо невиконання договірних зобов'язань за договором на транспортні послуги і не проведенням розрахунків. При цьому в розрахунок було включено суму боргу 306 066,15 грн з урахуванням 3% річних рівня інфляції (3295,54 грн), а також неустойки у вигляді пені 8871,84 грн. Відображення операцій за цією операцією надамо у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Відображення операцій з відшкодування претензійних сум

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Відображено в обліку претензії в частині рівня інфляції	374.2	715	10338,15
2	Відображено в обліку претензії в частині пені	374.2	715	8871,84
3	Відображено в обліку претензії в частині 3% річних рівня інфляції	374.2	715	3295,54
4	Отримано відшкодування за претензією в частині штрафних санкцій	311	374	22505,53

На нашу думку, чинне законодавство з бухгалтерського обліку претензій, а саме Інструкція про використання Плану рахунків, не надає точного регламенту застосування субрахунків іншої дебіторської заборгованості, зокрема і субрахунку 374. У ній зазначається що субрахунок 374 «Розрахунки за претензіями» призначений для ведення обліку розрахунків за претензіями, що пред'явлені підрядчикам, постачальникам, транспортним і іншим організаціям і за пред'явленими їм і визнаними пенею, штрафами, неустойками [2]. Можна зазначити, що дана характеристика субрахунку не надає можливості на відображення претензій дебіторам, оскільки дебіторів не можна віднести до жодної із груп із даних в характеристиці субрахунку.

У науковій літературі під терміном «претензія» розуміють вимогу кредитора до боржника про добровільну сплату боргу, штрафу, відшкодування збитків, усунення помилок в доставці ТМЦ чи виконаної роботи. Це визначення дозволяє трактувати претензію як спосіб відшкодування завданих збитків не тільки постачальників і підрядчиків, але й дебіторам. Іноді в діяльності підприємства можуть виникнути ситуації коли покупець не оплатив заборгованість за договором поставки. У цьому випадку підприємство також, відповідно до цивільного та господарського законодавств, може врегулювати через пред'явлення покупцю або замовнику претензію. Порядок відображення таких операцій розглянемо на прикладі.

Ситуація 2. КП «Недригайлівводосервіс» відвантажило готову продукцію за договором постачання № 2131 від 25.07.2021 на суму 30000 грн, зокрема ПДВ 5000 грн. Собівартість відвантаженої продукції 18000 грн. За умовами договору покупець повинен сплатити за продукцію впродовж 12 днів з моменту отримання. За прострочку платежу передбачено штраф у розмірі 20% несвоєчасно сплаченої суми, а також пеня у розмірі 0,02 % від несплаченої суми за кожен день прострочення. Прострочка оплати склала 30 днів. Постачальник подав претензію про стягнення заборгованості і відшкодування збитків з покупця. Покупець визнав претензію і погасив заборгованість, штраф та пеню.

Штраф у розмірі $30000 \times 20 \% \div 100 = 6000$ грн.

Пеня у розмірі $30000 \times 0,02 \% \div 100 \times 30 = 180$ грн.

Порядок відображення в обліку операцій за ситуацією 2 у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Відображення операцій з відшкодування претензійних сум

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Відображено реалізацію продукції покупцеві	361	701	30000,00
2	Відображено податкове зобов'язання із ПДВ	701	641 /ПДВ	5000,00
3	Списано собівартість готової продукції	901	261	18000,00
4	Відображено претензію в частині штрафу	374.4	715	6000,00
5	Відображено в обліку претензію в частині пені	374.4	715	180,00
6	Отримано оплату за реалізовану готову продукцію	311	361	30000,00
7	Отримано відшкодування за претензію в частині штрафних санкцій	311	374.4	6180,00

Отже, запропоновані шляхи удосконалення аналітичного обліку направлені на підвищення зручності відображати, управляти та контролювати господарські операції, що пов'язані із розрахунками з претензій на підприємствах. Пропозиції щодо удосконалення синтетичного обліку дозволять більш точно відображати господарські операції, що пов'язані із відшкодуванням завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань.

ВИСНОВКИ

Під час взаємодії з іншими суб'єктами господарювання у підприємства виникають випадки порушення майнових та немайнових прав, що призводить до збитків. Тому виникає потреба в організації ефективного обліку з метою відшкодування таких збитків та їх попередження.

Дослідження теоретичних аспектів розрахунків за завданими збитками, дозволили встановити сутність поняття «завдані збитки». Під завданими збитками найчастіше розуміють реальні збитки як вартість втраченого, пошкодженого, знищеного або іншим чином втраченого майна підприємства та упущену вигоди через невиконання договірних зобов'язань. Крім того, мною виділено зовнішні та внутрішні збитки, завдані відповідно юридичними та фізичними особами. За формою врегулювання суперечок, що виникли через нанесені збитки, виділяють судові та досудові види. До збитків призводять порушення умов діяльності фізичними та юридичними особами та порушення правових відносин. Внутрішні збитки завдаються найчастіше працівниками підприємств через пошкодження, розкрадання, знищення (псування), нестачі або втрати матеріальних цінностей, до зовнішніх – невиконання контрагентами договірних зобов'язань. Такі ситуації регулюються за допомогою претензії. У загальному розумінні претензія є письмовою формою вираження величини реальних збитків або упущеної вигоди суб'єкта господарювання до юридичної особи через невиконання договірних зобов'язань.

Проведений аналіз особливостей відшкодування завданих підприємству внутрішніх збитків від нестач, розкрадання залежить від їх виду матеріальної відповідальності та причин виникнення нестач, що призводять до збитку. У результаті неналежного виконання трудових обов'язків матеріальна відповідальність може бути обмеженою та повною. Повна матеріальна відповідальність у більшості випадків пов'язана з МВО. Коли МВО винна, то

повна матеріальна відповідальність настає тільки у разі, коли з особою підписаний договір про індивідуальну повну матеріальну відповідальність. Важливе значення для урегулювання завданих збитків має їх оцінка. Відповідно до Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей № 116 визначається через проведення незалежної оцінки, за результатами якої складають акт. Особливістю оцінки завданої шкоди є визначення загальної величини збитків, що дорівнює розміру збитків та упущеної вигоди, що є відповідно до чинного законодавства розміром реальних збитків і підлягає відповідному відшкодуванню.

Облік відшкодування збитків, завданих працівниками підприємства, має свої особливості. Ці особливості пов'язані із розрахунком розміру збитків, способами відшкодування та формами погашення дебіторської заборгованості. У ході дослідження з'ясовано, що відшкодування збитків визнається як доходи, а його розмір може бути визнаний у повній або обмеженій сумі, що залежить від виду матеріальної відповідальності. Крім того, документальне оформлення як шкоди, так і її відшкодування залежить від виду шкоди та способу й форми врегулювання. Безпосередньо дебіторську заборгованість за завданими збитками працівниками обліковують на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» одночасно з визнанням доходів за субрахунком 716 «Відшкодування раніше списаних активів». Будь-який суб'єкт господарювання має право відшкодувати збитки через невиконання контрагентом договірних зобов'язань. Під збитками відповідно до чинного законодавства розуміють вартість втраченого, пошкодженого, знищеного, недоотриманих ТМЦ, а також пеню, штраф, неустойку та упущену та моральну шкоду. Урегулювати це питання з контрагентом можливо через досудове вирішення – через виставлення претензії. Претензія – форма врегулювання господарських ситуацій, що дозволяє відшкодувати збитки нанесені

контрагентом і зберегти ділові стосунки з ним. Основою претензії є доказові документи, що підтверджують збиток, упущену вигоду і при необхідності моральну шкоду.

Під час дослідження стану обліку розрахунків за відшкодуванням завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань було зроблено певні висновки:

- у підприємства під час здійснення господарської діяльності виникають ситуації, пов'язані із виникненням збитків через невиконання договірних зобов'язань контрагентами;
- відшкодування збитків відбувається у досудовій формі у вигляді виставлення претензій;
- облік претензій ведеться з дотриманням основ господарського та цивільного законодавств;
- відображення розрахунків за претензіями здійснюють на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» у розрізі боржників;
- при виставленні претензій не враховують можливість включення у відшкодування завданих збитків штрафних санкцій у вигляді пені і неустойки, а також 3% рівень інфляції;
- низький рівень деталізації обліку розрахунків підприємства по претензіям, відсутність системи аналітичних рахунків і окремої відомості, в яких би повно відображалися стан претензійної роботи на підприємстві;
- наявний на підприємстві порядок синтетичного обліку розрахунків за претензіями частково відповідає дотриманню вимог щодо якості предмету договорів, тобто виникнення прав і зобов'язань стосовно забезпечення належної якості товарів і послуг, відображення у обліку не знаходить.

Отже, зважаючи на відповідність обліку чинному законодавству, але

ураховуючи втрачені доходи через неврахування у претензіях штрафних санкцій та певні недоліки в обліку, можна зазначити, що претензійна робота на підприємстві ведеться не досить ефективно.

Питання правильної організації претензійної роботи та відображення розрахунків за претензіями у системі управління підприємством дозволить покращити показники її оборотності та зменшити вплив завданих збитків на кінцевий фінансовий результат.

З урахування визначених недоліків обліку за відшкодуванням завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань у обліку розрахунків за претензіями потрібно звернути увагу на відсутність детального відображення аналітичних бухгалтерських рахунків. Інформація, яка відображена на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями», є загальною, вона веде до того, що неможливо здійснити контроль за виконанням зобов'язань за певними контрагентами. Інформація, що приведена в розрізі окремого дебітора, не дозволяє отримати уявлення щодо основних видів пред'явлених підприємством претензій.

Тому для вирішення даного питання пропонуємо ввести аналітичні рахунки, які дозволять більш ефективно забезпечити контроль за станом розрахунків за завданими збитками і вчасно врегулювати спірні питання щодо претензій.

У ході дослідження порядку відшкодування завданих збитків через невиконання договірних зобов'язань, було встановлено, що на підприємстві при виставленні претензій не враховують можливість включення у відшкодування завданих збитків штрафних санкцій у вигляді пені і неустойки, а також 3% рівень інфляції.

Пропонуємо порядок відображення розрахунків за відшкодуванням завданих збитків з урахуванням штрафних санкцій та 3% рівня інфляції.

Сьогодні стало викликом для українського бізнесу, який через війну

поніс великі збитки. Так, за даними ЄБА 83 % підприємств асоціації мають падіння доходів у 2022 р. Тому актуальним стає питання відшкодування таких збитків бізнесу, що виникли через військову агресію[47].

Підприємствам, що понесли збитки через військову агресію росії, потрібно звернути увагу на можливість відшкодування таких збитків. При цьому відшкодовуються не тільки реальні збитки через пошкодження рухомого та нерухомого майна, запасів, фінансових активів тощо, але й упущена вигода. З цією метою суб'єктам підприємницької діяльності необхідно скористатися, наданими пропозиціями в кваліфікаційній роботі, щодо виду документального фіксування фактів збитків, збереження цих документів, збереження документів, що засвідчують статус суб'єкта, а також звернутися з заявою щодо компенсації завданих збитків та шкоди.

Отже, запропоновані шляхи удосконалення обліку відшкодування завданих збитків направлені на підвищення зручності відображення, управління та контролю за господарськими операціями, що пов'язані із розрахунками за завданими збитками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку і права: досвід та перспективи: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 9 березня 2023 р.): у 2ч. Кропивницький: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. 55с.
2. Амброзяк Н., Павленко О. Відшкодування збитків. Податки & Бухоблік. 2018. № 56. URL : <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/july/issue-56/article-37755.html>(дата звернення: 11.03.2023).
3. Батищева Н. Облік операцій за претензіями. Все про бухгалтерський облік. 2001. № 36 (582). С. 5-8.
4. Безпалый Т. Компенсація збитків, завданих воєнними діями. Правовий Альянс. 2022.
5. Білозерцев В.С., Худякова О.С. Методика обліку та аудиту розрахунків з контрагентами на підприємстві. Економіка та держава. 2019. № 1. С. 73-77.
6. Визначення розміру збитків, що призвели до завдання майнової шкоди. Онлайн помічник бухгалтера. 2021. URL :<https://bux-help.pp.ua/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96>(дата звернення: 05.03.2023).
7. Відшкодування збитків працівником: облікові нюанси. Interbuch. 2020. № 79. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/138239> (дата звернення 23.12.2022).
8. Візіренко С. В., Іваніцький К. В. Організація обліку розрахунків з контрагентами. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23. С. 58–63.
9. Візіренко С.В., Мансурова А.Д. Організація та методика внутрішнього контролю забезпечення виконання договірних зобов'язань. Сталий розвиток економіки. 2018. № 3 [40]. С.162-169.

10. Водоп'янова О. Відшкодування завданих збитків. Дебет-Кредит. 2021. № 5. URL: https://online.dtkk.ua/2021/05/44546?_ga=2.167034942.104044445.1678296152-1620952796.1667856200(дата звернення: 11.03.2023).
11. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
12. Жовницька Н. Претензійно-позовна робота. Бюджет Uteka. 20.08.2019. URL: <https://budget.uteka.ua/ua/publication/budget-13-byudzhet-buxgalterskij-uchet-otchetnost-i-kaznachejskoe-obsluzhivanie-52-pretenzionno-iskovaya-rabota>(дата звернення: 23.12.2022).
13. Золотухін О. Облік збитків щодо знищеного майна після окупації. Дебет-Кредит. 2022. URL : <https://consulting.dtkk.ua/accounting/individual-transactions/18676>(дата звернення: 11.03.2023).
14. Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за якістю : постанова Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР від 25.04.1966 № П-7. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/FIN493?an=476271>(дата звернення: 11.03.2023).
15. Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за кількістю П-6 : постанова Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР від 15 червня 1965. URL : <https://yas-poltava.com/instruktsiya-o-poryadke-priemki-p-6/>(дата звернення: 11.03.2023).
16. Канарьова Н. Претензія покупця: юридичний аспект. Дебет-Кредит. 2016. № 44. URL : <https://online.dtkk.ua/2016/44/61429>(дата звернення: 11.03.2023).
17. Карпова В. Компенсація шкоди: документальне оформлення та

- облік.Бухгалтерія. 19 Жовтня, 2017. URL : <https://ibuh.info/kompensaciya-shkodi-dokumentalno-oformlennya-ta-oblik> (дата звернення: 11.03.2023).
- 18.Клебан О. Відшкодування збитків працівником: облікові нюанси. Газета Інтербух. 2020. №79. URL :<https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/138239> (дата звернення: 11.03.2023).
- 19.Кодекс законів про працю : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 23.12.2022).
- 20.Контрагент заподіяв збитки: пред'являємо претензію. Баланс. Практичне керівництво 2019. № 11. URL :<https://balance.ua/news/post/kontragent-prichinil-ubytki-predyavlyaem-pretenziyu>(дата звернення: 11.03.2023).
- 21.Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ в Редакція від 29.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>(дата звернення: 03.11.2022).
- 22.Макаренко А. П., Левитська Д. Ю. Удосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами на торговельних підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 30–38.
- 23.Меліхова Т.О. Методичні засади проведення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Агросвіт. 2019. № 9.
- 24.Мельниченко Я.Списання знищених активів у період воєнного стану: нюанси відшкодування збитків. Юридична практика. 22.07.2022.URL : <https://pravo.ua/spysannia-znyshchenykh-aktyviv-u-period-voiennoho-stanu-niuanisy-vidshkoduvannia-zbytkiv/>(дата звернення: 11.03.2023).
- 25.Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією російської

- федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності : Наказ Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18 жовтня 2022 року № 3904/1223. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
26. Мулик Я. І. Стан та перспективи розвитку аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 2. С. 106-115.
27. Облік матеріальної шкоди. Головбух. 13 Лютого 2023. URL : <https://www.golovbukh.ua/article/9497-oblk-materalno-shkodi> (дата звернення: 11.03.2023).
28. Облік розрахунків за претензіями. Консультант бухгалтера 2012. № 52. URL: <http://parusconsultant.com/?doc=08C15BF494> (дата звернення 03.11.2022).
29. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 19.11.2022).
30. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 23.11.2022).
31. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ МФУ від 02.09.2014 № 879. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
32. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : постанова КМУ від 22 січня 1996 р. № 116. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
33. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок

- збройної агресії російської федерації : постанова КМУ від від 20 березня 2022 р. № 326. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>(дата звернення: 11.03.2023).
- 34.Порядок подання фінансової звітності : постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 року № 419. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
- 35.Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 23.11.2022).
- 36.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV. Дата оновлення 02.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>(дата звернення 23.11.2022).
- 37.Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України редакція від 06.08.1999. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 11.03.2023).
- 38.Про відшкодування прямої дійсної шкоди працівником : Лист Мінсоцполітики від 13.08.2014 р.URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/48427>(дата звернення: 23.11.2022).
- 39.Про оплату праці : Закон України від 24.03.95 р. № 108/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>(дата звернення: 11.03.2023).
- 40.Регламент засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин

(обставин непереборної сили) : рішення Президії від ТПП України від 18.12.2014 № 44 (5).

41. Розрахунки за претензіями. Податки та бухоблік. 2019. № 61. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7dpvs5qkvxgj:https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/august/issue-61/article-45761.html&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>
42. Станкевич Г. Аналіз аудиторських ризиків під час перевірки: практичний аспект. Аудитор України. 2015. № 5 (234). С. 10-15
43. Студенников С. Відшкодування збитків: кому, як, у яких випадках. Barristers. 04.06.2019. URL: <https://barristers.org.ua/news/vidshkoduvannya-zbytkiv-komu-yak-u-yakuh-vypadkah/>(дата звернення: 13.01.2023).
44. Стягнення збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. 06 вересня 2019 URL: <https://vl.arbitr.gov.ua/sud5004/pres-centr/news/777307/>(дата звернення 13.01.2023).
45. Топоркова О. В., Євлаш Т. О. Розрахунки з різними дебіторами в обліковому аспекті. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2011. Вип. 2. С. 136-143.
46. Цивільний кодекс України : Закон України 16.01.2003 р. № 435-IV. Редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>(дата звернення: 10.11.2022).
47. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. 22.02.2023. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html>(дата звернення: 11.03.2023).
48. Шевченко А. Стягнення матеріальної шкоди із працівника. Uteka.ua 11.06.2019. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-zarplaty-i-kadry-3-vzyskanie-materialnogo-ushherba-s-rabotnika> (дата звернення 22.12.2022).

- 49.Що таке збитки? Smarttender. URL:
<https://smarttender.biz/terminy/view/zbytky/> (дата звернення: 03.11.2022).
- 50.Щодо податкового обліку товару, пошкодженого при перевезенні. Державна податкова служба України. Консультації для юридичних осіб. 2023. URL : <https://dp.tax.gov.ua/baner/podatkovy-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/print-66154.html>(дата звернення: 11.03.2023).
- 51.Якименко-Терещенко Н. В., Рябініна П. С. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : V Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2019 р.) : тези доповідей. Чернігів : ЧНТУ, 2019. С. 8-10.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Nesterenko A.V. Accounting of settlements for damages to an enterprise.

Qualification Bachelor's work. Sumy State University, Sumy, 2023

The paper examines the feature of primary, analytical and synthetic accounting of settlements for damages to an enterprise.

The main objective of the work was to study and substantiate the theoretical and practical foundations of accounting of settlements for damages to an enterprise, as well as to develop directions for their further improvement.

Ways to improve the efficiency of accounting and financial accounting for settlements for damages to an enterprise are proposed, which will help improve the financial condition of the enterprise, as well as to consider analytics on the topic under study as an example.

Keywords: damages, compensation for damages, contractual obligations, settlement of claims

АНОТАЦІЯ

Нестеренко А.В. Облік розрахунків за завданими збитками підприємству.

Кваліфікаційна бакалаврська робота. Сумський державний університет, Суми, 2023 р.

У роботі досліджено особливості первинного, аналітичного та синтетичного обліку розрахунків за завданими збитками підприємству.

Основна мета роботи полягала в дослідженні та обґрунтуванні теоретичних і практичних засад обліку розрахунків за завданими збитками, а також розробці напрямів подальшого їх удосконалення. 53

Запропоновано шляхи покращення ефективності ведення бухгалтерського та фінансового обліку з розрахунків за завданими збитками, які допоможуть покращити фінансовий стан підприємства, а також на прикладі розглянути аналітику з досліджуваної теми.

Ключові слова: завдані збитки, відшкодування завданих збитків, договірні зобов'язання, розрахунки за претензіями.

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 Визначення сутності завданих збитків відповідно до Цивільного та Господарського кодексів України

Цивільний кодекс України	Господарський кодекс України
втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки)	втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);
доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода)	доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).
	додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною
	матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом

Джерело: [11], [46]

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Характеристика поняття «розкрадання»

Визначення терміну	Характерні ознаки	Пояснення ознак
Розкрадання - умисне протиправне звернення майна, що належить на праві власності іншим особам на свою користь або на користь третіх осіб з корисливими мотивами [21]	розкрадання завжди є посяганням на власність	злочинні діяння, що порушують право власності, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України
	розкрадання завжди передбачає наявність прямого умислу	умисел у кримінальному праві – це стан свідомості особи, коли вона усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання (прямий умисел) або свідомо допускає його
	розкрадання завжди характеризується корисливим мотивом, тобто майновою зацікавленістю злочинця	внутрішнє спонукання суб'єкта злочину задовольнити особисті потреби матеріального характеру; корислива мета – це спрямованість діяння суб'єкта злочину на збагачення, одержання майнової вигоди для себе чи для інших
	розкрадання завжди спричиняє звернення майна на користь викрадача або третьої особи	тобто перехід можливості використання і наступної передачі майна від законного власника до інших осіб

Джерело: [17]

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1 Визначення основних форм посягань на власність

Термін	Визначення
Крадіжка	таємне викрадення державного, колективного чи індивідуального майна [21]
Привласнення	умисне утримання ввіреного особі майна із зверненням цього майна на користь такої особи [21]
Розтрата	відчуження, споживання або витрачання ввіреного майна на свою або третіх осіб користь [21]
Зловживання посадовим становищем	особа використовує свої законні повноваження та функції для обманного звернення майна у свою власність [21]

Джерело: [21]

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1 – Фінансово-економічні показники діяльності підприємства за 2019 – 2021 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2019р / 2021р (+/-)	
	2019	2020	2021	тис.грн	%
Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	1740,2	2365,0	3130,5	1390,3	79,9%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	1740,2	1535,0	2639,2	899	51,6%
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	1656,0	2331,2	3068,2	1412,2	85,2%
Чистий прибуток підприємства, тис. грн.	26,1	13,4	17,3	-8,8	-33,7%
Валюта балансу, тис. грн.	9241,3	4720,5	4818,0	-4423,3	-47,8%
Власний капітал, тис. грн.	9068,1	4536,2	4562,5	-4505,6	-49,7%
Власні оборотні кошти, тис. грн.	132,2	179,7	123,1	-9,1	-6,9%
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	255,5	184,3	173,2	-82,3	-32,2%
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	172,0	107,0	92,8	-79,2	-46,0%

Джерело: розробка автора

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1 – Показники ліквідності та платоспроможності КП «Недригайліводосервіс» за 2019 – 2021 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2019/2021р, %
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт покриття	0,981	0,960	0,947	-3,4%
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,342	1,347	0,376	-71,9%
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,349	0,766	0,013	-96,3%
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	132,2	179,7	123,1	-6,8%

Джерело: розробка автора

ДОДАТОК Є

Таблиця Є.1 – Показники фінансової стійкості підприємства за 2019 –2021 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2019/2021р, %
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт автономії	0,981	0,961	0,947	-4,2%
Коефіцієнт фінансування	52,36	24,61	17,86	-65,8%
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,981	0,961	0,947	-3,5
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	1,813	1,552	0,436	-75,9%
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,015	0,039	0,026	73,3%

Джерело: розробка автора

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.4 – Показники рентабельності підприємства за 2019 – 2021 рр.,%

Показники	Роки			Відхилення 2019/2021р, %
	2019	2020	2021	
Рентабельність діяльності	0,32	0,28	0,43	34,4%
Рентабельність власного капіталу	0,28	0,29	0,38	35,7%
Рентабельність активів	0,28	0,19	0,36	25%

Джерело: розробка автора

ДОДАТОК 3

Таблиця 3.1 Розміри відшкодування шкоди за видами матеріальної відповідальності

Вид матеріальної відповідальності	Розмір відшкодування	Пояснення
Обмежена	У розмірі прямої дійсної шкоди, але не більш як середній місячний зарібок працівника	Застосовують за <u>статтями 132 та 133 КЗпП</u> , коли немає підстав для застосування повної матвідповідальності. Розмір середньомісячного зарібку визначають за <u>правилами п. 8 Порядку обчислення середньої зарібної плати</u> , затвердженого постановою КМУ від 08.02.1995 р. <u>№ 100</u> . Тобто виходячи з виплат за останні 2 календарні місяці роботи, що передують місяцю, у якому приймають рішення про стягнення з працівника відшкодування заподіяної шкоди
Повна	У розмірі прямої дійсної шкоди	Вичерпний перелік випадків, коли шкоду з працівника можна стягнути в повному обсязі, викладено у <u>ст. 134 КЗпП</u> . Перелік посад і робіт, що заміщуються або виконуються працівниками, з якими підприємством, установою, організацією можуть укладатися письмові договори про повну матеріальну відповідальність за незабезпечення збереження цінностей, переданих їм для зберігання, обробки, продажу (відпуску), перевезення або застосування у процесі виробництва, затверджений постановою Держкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 28.12.1977 р. <u>№ 447/24</u> (діє на підставі постанови ВРУ «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» від 12.09.1991 р. <u>№ 1545-ХІІ</u>)
Колективна (бригадна)	Заподіяну шкоду розподіляють між членами колективу пропорційно місячній тарифній ставці (посадовому	У разі спільного виконання працівниками окремих видів робіт, пов'язаних зі зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей, коли неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника й укласти з ним договір про повну матеріальну

	окладу) і фактично відпрацьованому часу за період від останньої інвентаризації до дня виявлення шкоди (п. 16 <u>Типового договору № 43</u>)	відповідальність, можуть запроваджувати колективну (бригадну) матеріальну відповідальність (ч. 1 ст. 135² КЗпП). Письмовий договір про колективну матвідповідальність укладають між підприємством і всіма членами колективу (бригади). Перелік робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, і Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність затверджено наказом Мінпраці України від 12.05.1996 р. № 43
Підвищена	У дво- і трикратному розмірі вартості нестач	Підвищену (кратну) матвідповідальність застосовують у разі (ч. 4 ст. 135³ КЗпП): — розкрадання, умисне зіпсуття, нестачі або втрати окремих видів майна й інших цінностей; — коли фактична шкода перевищує її номінальний розмір. Закон України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» від 06.06.1995 р. № 217/95-ВР (далі – Закон № 217) передбачає матеріальну відповідальність у дво- і трикратному розмірі вартості нестач дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей. При цьому вартість нестач визначають за <u>Порядком № 116</u>

Джерело: [18]

ДОДАТОК И

Таблиця И.1 Порядок документального оформлення відшкодування завданих збитків.

Форма відшкодування	Спосіб відшкодування	Документальне оформлення
Готівкою в касу	Добровільно Відповідно до наказу За рішенням суду	Акт, інвентаризаційний опис, заява працівника, наказ про утримання суми збитку, виконавчий лист, ПКО, з обов'язковим внесенням його в касову книгу, заява у випадку добровільного внесення
Утримання із заробітної плати	Добровільно Відповідно до наказу За рішенням суду	Акт, інвентаризаційний опис, заява працівника, наказ про утримання суми збитку із заробітної плати, виконавчий лист, ф. П-6 «Розрахунково-платіжна відомість працівника», бухгалтерська довідка
Відшкодування майном	Добровільно Відповідно до наказу За рішенням суду	Акт, інвентаризаційний опис, заява працівника, наказ про утримання суми збитку із заробітної плати, виконавчий лист, прибуткова накладна, ОЗ-1, прибутковий ордер (ф. М-4), бухгалтерська довідка

Джерело: [18]

ДОДАТОК І

Таблиця І.1 Обов'язкові реквізити претензії

Найменування реквізиту	Інформація, що викладається в претензії, та її джерела
Повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та особи, якій претензія пред'являється	Повне найменування підприємств згідно з даними Свідоцтва про реєстрацію, а також фактичне місцезнаходження
Дата пред'явлення та номер претензії	Дата пред'явлення та номер претензії мають бути зафіксовані в Журналі обліку претензій або в Журналі обліку вихідних документів
Обставини, на підставі яких пред'явлено претензію	Перелік пунктів договору, щодо яких зафіксовано порушення
Докази, що підтверджують обставини, на підставі яких пред'явлено претензію	Нормативно-правові документи, що регламентують відносини контрагентів під час виконання відповідних пунктів договору, щодо яких зафіксовано порушення
Вимоги заявника з посиланням на нормативні документи	Порядок задоволення претензій (виконання умов договору, штрафні санкції з обґрунтуванням вимог)
Сума претензії та її розрахунок, якщо претензія підлягає грошовій оцінці	Розраховується виходячи з договірної вартості з урахуванням зовнішніх чинників (індекс інфляції) і відповідно до раніше обумовлених умов (штрафні санкції)
Платіжні реквізити заявника претензії	Реквізити, визначені заявником для зарахування коштів у рахунок погашення заборгованості
Перелік документів, що додаються до претензії	Платіжні документи (платіжні доручення, квитанції про внесення грошей до каси тощо), товарні документи (накладні, акти приймання-передачі тощо)

Джерело: [3]